

Dr. Deakokélyi Tóth BAJAI HONPOLGÁR

Független Város- és Környezetvédő lap

1997. január

VIII. évfolyam 1. (75.) szám

Ára: 50 Ft

Weinstock Einöf. felvétele 1930 körül

A MAGYAR ISKOLAALAPÍTÁS MILLENNIUMA

A múlt évben ünnepeltük a magyar iskola fennállásának öröndetes, kerek évfordulóját. Azt, hogy Pannonhalmár létrejött, s ezzel minden mást megelőzően fontos lépést tettünk európai beilleszkedésünk érdekében.

Baja városa december 2-án, egy napon három rendezvénnyel is köszöntötte a jubileumot. Széll Péter polgármester (14.30 órákor) felavatta a kiscsadvölvi óvoda földra visszahelyezett Klébersberg Kunó emléktáblát. "Baja város is-

koláinak története" címmel (15.30 órákor) kiállítást nyitott meg Bólint László nyugdíjas középiskolai igazgató a Bányai Júlia Szekkközépsiskola dísztermében. Lukin Márta, a Magyar Állami Operaház magánénekesének opera- és dalestjét rendezték meg (18 órákor), amelyen Lukin Zsuzsanna énekművész és Nagy Péter zongoraművész működték közre. A Magyarországi Németek Általános Művelődési Központjában az évforduló tiszteletére

rendezett ünnepi hangverseny műsorvezetője, Lukin László, városunk díspolgára volt.

Ennyi híradást az ezeréves magyar iskola 3 megtartott helyi rendezvényéről közölhet egy napilap. Amennyiben egy szerény bírálatot is akart volna hozzáfűzni, megírhatta volna, sajnálja, hogy az emléktábla-avatóshoz kapcsolódó évodai kiállítás csak egy napig volt nyitva, továbbá, hogy a Bányai Júlia Szekkközépsiskola Petőfi Terme -

bármilyen szép is - kicsinek bizonyult a kiállítás gazdag anyagának befogadására. Végül - ha kihagyozottabb ceruzájú újságról akad - közölni lehetne azt is, hogy a lakásokba díjtalanul eljuttatott, 16 ezer példányban megjelent "Önkormányzati Tájékoztató" 1996. november 8-iki számának kulturális programajánlata november 27-ére hirdette meg a hangversenyt. Emiatt is - bármilyen sikerrel rendeltek meg december 2-án - nem volt táblás ház. Néhányod magammal én is azok közé tartoztam, akik az eseményhez illően öltözve, hiába ballagtak még november végén a lakótelepi intézménybe. Pedig számomra fontos lett volna a megjelenés, már csak azért is, mert egykori osztálytársam vezette a koncertet.

S talán felhívhatta volna a figyelmet a városi szintű koordinálás szükségességére, hiszen azon a bizonyos december 2-od napon volt még 2 fontos rendezvény. A Bajai Helyőrségi Klubban megnyitotta (14.30 órákor) Bondor Béla főiskolai adjunktus a "Népi gyermekjátékszerkesztés századfordulón és ma" című kiállítást, majd az Eötvös József Főiskola Gyökörök Iskolaifjában (16.30 órákor) az Éber-család festőművészeti kiállítását Széll Péter.

A kultúrával kapcsolatos, kiemelkedő rendezvények száma egy napra vajon nem volt több a kelletténél? Vagy lehetséges - a kivételeket nem tekintve - hogy manapság a műveltség értékelnek időlegesen elslyltalanodása idején, ilyen nagy arányú a kultúraszomj Baján? Ki tud megfelelni erre?...

Ámde térjünk vissza az emléktábla kapcsán Klébersberg Kunó személyiségére. A Klébersberg család ősei között többen említésre méltó szerepet játszottak a magyar történelemben. Gróf Klébersberg Kunó 1875. november 13-án született az Arad megyei Magyarbócsán. Amikor kultuszminiszter lett 1922 júniusában, a miniszterium munkatársai előtt többek között ezt mondta: "A magyar hazát ma elsősorban nem a kard, hanem a kultúra tarthatja meg, és teheti ismét naggyá." Nacionalista kultúrpolitikát képviselt, amelynek előját a szomszédos népekkel szemben elrendő "kultúrflény" jelentette. Kifejtette 1925-ben költészetéről beszédében, hogy "Szeretném a köztudatba belevinni, hogy a trianoni béke következtében lefegyverzett Magyarországon a kultusztervezet voltaképpen honvédelmi tárcza is. Honvédelmi tárcza olyan értelemben, hogy most elsősorban a szel-

lem, a művelődés fegyverrel kell védeni hazánkat, ezekkel az eszközökkel kell mindig újból és újból bizonyítaniunk a világ nemzetek előtt, hogy a magyar viszontagságos életének második ezer esztendőjében is életképes, erős, és hogy bántani nagy történelmi igazságtalanság."

Kosáry Domokos "Szubjektív megjegyzések az oktatásról" címmel 1995-ben megtartott előadásán mondta Klébersberg-ről: "... kialakult egy olyan új kultúrpolitika, amelyik azt a jelszót tette ki, hogy az országot a műveltség és nem a kard fogja meg egyszer felemelni. Ez a kultúrpolitika a német nevé, de jó magyar kultúrpolitikus Klébersberg Kunó nevéhez fűződik, aki valóban legnyomorúságosabb viszonyok között próbálta megérteni ezzel az országgal, hogy a legjobb befektetés a műveltség, az oktatás."

"1927-ben kijelentette, hogy az ő alapfoglalta kettőse: egyrészt a nép széles rétegeit fölemelni a tudatlanságból, másrészt olyan magas képzettségű szakértelmiséget kell toborozni, amely megállíja helyét Európában, a nemzetközi igényeknek megfelelően, minden területen."

Meg tudta győzni a parlamentet programja elfogadtatása érdekében, és sikerült is pl. a tanyai iskolák hálózatának kiépítése.

Baján 1930-ban 14 elemi iskola volt: 11 belterületi és 3 külterületi.

Amikor 1930. évt XXX. te. alapján Bajazentistárvához községet 1930. október 31-ével Bajához osztozták, a külterületek száma eggyel nőtt, amelyet a Klébersberg-program eredményeként építettek a régi helyett. Erőll a Boróczy Kálmán ügyvéd által szerkesztett "Bajai Újság" című napilap 1930. január 5-i számának címfeladán így ad hírt: "Februárban megnyílik a mártoszállási iskola. A közeljövőben befejeződnék a Bajazentistárvához tartozó mártoszállási iskola építkezési munkái. Az épület már tető alatt áll, csupán a falak külső vakolása hiányzik még. Egyébként az eredeti tervekkel eltérően az iskolaépületet oltárfülkével bővítették ki, hogy az adandó alkalommal istentiszteletek tartására is megfeleljen. Az új rendszerű iskolapadokat is úgy készítették, hogy az előbb említett céll mellett az iskolán kívüli népművelés, tehát a felnőttek számára is használhatóak legyenek. A napokban kiadulásták a termeket, s valószínűleg februárban már meg is nyílik az új iskola. Ezzel egyidejűleg a tanfoglalt is beközlőzhetővé válik. Annak igazolásá-

ra, hogy a tágas, világos, modern iskolaeépület felállítását mennyire szükséges volt, csupán azt közöljük, hogy a tanköteles gyermekek az időszereint levegőtlen, alacsony, földes helyiségben tanulnak, a padokat pedig a földbevert, akácharókrá helyeztet deszkák pótolták."

Ugyanez az újság, ugyancsak a címfeladán "German kvintó" címmel G.K. monogrammal ellátott, 4 hasábo írásban ósárolja Klébersberger, amit "erkölcsileg nemigen lehet összegezgetni."

Sokan szidták reakciós kultúrpolitikáját, hogy a szomszédos népekkel szemben a magyar "kultúrflény" megteremtésével kívánta biztosítani a magyarság vezető szerepét a Kárpát-medencében. "A kifejezés nekem sem tetszik - mondta előbb említett előadásán Kosáry -, de az sikori politikai nyelvezetbe hoztatartozott, ez volt az a szlogen, ami mindenkinél megfelelt. Műveltség lényegesen jobb volt a kultúrál való flényeskedésé, mint a karddal való bunkóval való flényeskedés, aminek azóta oly sok tragikus példáját látjuk Európában éppen ebben a sósájában." - mondta a neves történész.

A történelmi Magyarországon Trianon által alakított erkölcsi és anyagi szenvedéssel és bajjal teli viszonyai közötti nyomorúságban alakult ki a vált flényig fitogtató, az alkori politikai viszonyokhoz alkalmazkodó, sovinszra szőhasznált. A rikítóan kiabáló, ma is visszatetszést kelő, mezeletere vetközvetett, téves jelszót kijavított a történelem. Mint ahogyan (a IX. században élt I. Lothar frank király és római császárától eredeztethető) szállóige szerint is Tempora mutantur et nos mutamur in illis, azaz változnak az idők, és mi is velük változunk.

Klébersberg Kunó gróf életművét Széll Péter többek között ekként értékelte emléktábla-avató beszédében: "A klébersbergi életmű azonban mérce lehet, az általa létrehozott intézmények legnagyobb része ma is fennáll és működik, s a kultúra gazdaságsszervező, jövőteremtő erejéről villott elve sosem volt olyan időszerű, mint napjainkban."

Az 1932. október 12-án Budapesten elhunyt egykori kultuszminiszter emlékére, akinek nagyszabású építési programja keretében pl. a kiscsafolyai, a Danjanjani utcai, a Fehérlő utcai és a Mindach utcai óvodák is felépültek - 1933. október 23-án, méltó ünnepség keretében emléktáblát avattak Baján a

Iskolavivolyi óvoda sarkán; ezzel a felirattal:

"Klébersonberg 1875-1932: A szellem, tudás és alkotás gazdag ajándékáért hálás szeretettel Bajai város közönségére."

Az emléktábla avatáson dr. Puskás Dezso helyettes polgármester mondott beszédet. Többek között ezeket mondta: "Ő volt az első kulturpolitikusunk, aki Eötvös József báró úttörő nagy munkáját folytatva és kíméltyve köznevelődésügyünk történetében új korszakot nyitott." ... "Klébersonberg Kunó gróf minket, bajjainkat nemcsak az egyetemes nemzeti érdekek nagyrésztű szolgálataival, hanem a város ügyének megértő, hatékony támogatásával és közoktatási intézményeinek fejlesztésével is elismerésre, ósintze nagyrabecsülésre és hálaára kötelezett."

Az iskolával és óvodával 1948. évi államosításával az emléktáblát leszerelték. A Türr István Múzeumban megőrizték. A régi érettségire restaurálva, meghagyott, régi szövegével visszakerülhetett az elmúlt évi december 2-i ünnepély keretében a régi helyére. Így is tisztelgett a magyar iskolaalapítás jubileuma és Klébersonberg Kunó munkássága előtt városunk.

Kosáry szavalval egyetértve: "Szükségünk van az ezeréves magyar iskola megőrzésére éppen azért, mert szegények vagyunk, mert sokban elmaradottak vagyunk, mert rengeteg a teendőnk, mert az elmúlt évtizedek uniformizáló és ideológiai bekényszerülése sok mindent tönkretett mindabból, amit a korábbi magyar polgári fejlődés létrehozott."

Bánáti Tibor

BAJÁRÓL INDULTAK

DR. SZEDERKÉNYI TIBOR

Nagybaracsán született 1934-ben. 1953-ban érettségizett a bajai III. Béla Gimnáziumban. 1953 és 1958 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem geológia szakán tanult, majd 1969-ig a pécsi Uránérbánya Vállalatnál dolgozott uránkutató geológusként, később csoportvezető geológusként. 1969-től 1977-ig a Magyar Állami Földtudományi Intézet pécsi osztályának vezető geológusa volt, 1977-től a József Attila Tudományegyetem ásványtani, geokémiai és közettani tanszékének docense, 1986-tól tanszékvezető egyetemi tanára. 1976-ban nyerte el a kandidátusi, 1984-ben az akadémiai doktori tudományos fokozatot. Fő kutatási területe Magyarország és Dél-Európa idős képződményeinek geológiája és környezet-geológia, különös tekintettel az atomerőmű radioaktív hulladék elhelyezésére.

Szederkényi professzor gyakran megfordul Baján, és nemcsak azért, mert Nagybaracsán felé vezet az út. Az elmúlt évtizedben hatszor elnökösködött a III. Béla Gimnázium érettségivi vizsgáin, és többször részt vett az iskola Öregdiákjainak találkozásán is. Az

úttól persze legtöbbször a szülőfalu. Most is onnan jött vért be hoztam. Így került sor erre a beszélgetésre.

Mint nemegyszer mondta, mindig szívesen jössz Bajára, mert sok szülőt hoz ide. Minderrekelőtt azt kérdésem hát, nagybaracska léteire hogyan vagy bajai?

Anyai nagyszüleim bajasszentistvániak voltak. Nagypám gátörnek került Nagybaracsikára, így édesanyám már ott született. Ott születtem én is, de elég múltam hét éves, amikor szüleimmel beköltöztünk Szentistvánra. Az előzményekről hadd mondjak annyit, hogy apám, aki ugyan a tanult szakmája szerint géplakatos volt, a mohácsi-szigeti Sárháton vegyszerkereskedést nyitott, és így az ottani tanyai iskolában kezdtem az elemi iskolát. Az elsőben bajnai tanítóm volt, Bácskai Ferenc, aki az első négy osztályt egy teremben tanította. Mindnyájan nagyon szerettük, mert nagyzerően értett a gyerekek nyelvén, egyszerre tudott sziate apaként és pajtásként viselkedni. Amikor a tanév végén bejelentette, hogy elhagy bennünket, mert be kell vonulnia katonának, nagyon megsíratuk, és sose felejttem, bizony velünk

sírt ő is. Tíz évvel később, 1951-ben Baján találkoztam vele újra, s megdöbbentve láttam, hogy a nagytemplom mellett kerékpárfőként dolgozik. Súlyos, háborús felsérülése miatt erre a munkára kényszerült.

Szentistvánon afféle félig falusi, félig városi gyerekként nagy szabadságban éltem, mert szüleim Sökösödön mozt nyitották, és a nap nagy részét tavál töltöttem.

A szentistváni elemi iskolából egyszer csak a III. Béla Gimnáziumba kerültél általános iskolásnak.

Nem mindjárt az történt. 1944-ben a gimnázium első osztályába irattoktatam be, de a háborús viszonyok miatt nem sokkal később anyám kivett, és a szentistváni iskolában az ötödik elemi is elvégeztem. A következő évben azután valóban ötödikes általános iskolás lettem, de ezt a gimnáziumban akkor senki nem vette komolyan, elsőnek számítottunk, bár hivatalosan a Ciszterci Rend bajai általános iskolájának tanulói voltunk. A következő tanévben a két párhuzamos osztályt összevonták. Több mint nyolcvanban szorongtunk a négy padsorban, felelésre alig volt lehetőség. Így esett meg, hogy félévkor latinból és hittanból megbuktam. A bizonyítvánnyal a keszembem egy fél napra világgá mentem ugyan, de aztán inkább rákapcsoltam, és az év végén mindkét tárgyból jót laptam.

Ekkor egy talve búcsút is mondtál Bajának.

Igen. 1947 elején apámtól elvették a mozt. Mivel előzőleg a gépek és berendezések nagy részét eladogatta, anyagilag ez nem tette tönkre, új üzletbe tudott fogni Mohácsra. Odaköltöztünk. A fészek- és vegyszerkereskedés jól is ment egy ideig, de az úa. fordulat éve után megkoszosodtak a bajok. Apám nemcsak a nagy házival és a boltjával szűrt szemet, hanem még titóistának is kiköltöztették (az eredeti neve Gyuricza volt), s emiatt én is csak ügyvel-bajjal, a tanév megkezdése után egy hónappal jutottam be 1949-ben a mohácsi gimnáziumba. Amikor azután az üzletet államosították, és a házunkból is kiebudultak bennünket, végképp rossz világ jött ránk. Apám részes favágónak szegődött, anyám pedig csak egy szálhívárosi rőfösüzletben kapott munkát. Az én gimnáziumi helyzetem is egyre kilátástalanabb lett. A harmadik évet még elkezdtem, de októberben egy este eljött hozzánk Simon Vendel bácsi, a gimnázium igazgatóhelyettese, és megmondta, hogy másnap ki akarunk

csapni az iskolából. Ez ellen nem tud semmit tenni, de ha korán reggel be megyek az iskolába, akkor kinjda a bizonyítványomat, s azzal menjek máshova, lehetőleg egy másik megyébe. Így is lehetett, és már másnap felvételemet kértem a III. Béla Gimnáziumba, miután nagynyavimmal megbeszéltem, hogy Nagybarácsról fogok bejárni az iskolába.

Hogyan fogadtak a III. Bédában?

Kádár Gyula igazgató úr csak annyit jegyzett meg, hogy én már a hetedik vagyok, aki Mohácsról jön, de maradatok, csak tanuljak rendszeren. Váry tanár úr osztályban pedig, ahova beosztottak, régi ismerősként üdvözöltek, kiderült ugyanis, hogy egykori osztálytársaim közül tizenhelen ugyanoda járnak. *Ilyen előismerények után és úgyszólván osztályidegenként számon tartva hogyan gondoltál a továbbtanulásra?*

Gondolni gondoltam ugyan, hiszen apám már évekel korábban végzésnek szánt (az passzolt a végyszerkeskedéshez), és mindig is szerettem a természettudományos tárgyakat, de esélyem nemigen lehetett rá. Valamikor a negyedik év elején egy beszélgetés alkalmával ezt Horváth tanár úr (Pigele) is megmondta, és jóindulattal azt tanácsolta, hogy inkább próbáljunk kórtanra, ahol helyezkedhetünk el érettségij után. Vasutas nagybátyám is ezen a véleményen volt, és az ő közreműködésével kaptam is egy ajánlatot a bajai állomáshoztól, hogy náluk forgalmistának tanuljak, sőt a csalálgazdálkodásról is kaptam egy pénzügyi előadói helyet, de bennem csak moorogott a vágy a továbbtanulásra. Annál is inkább, mert egy volt mohácsi osztálytársam, aki ösztöndíjasként a Szovjetunióba lésozott, egyszer jó két órát át eszelt, milyen szép is a geológus pályá. A második félév elején történt, hogy meghírdették a Rákosi Mátyás Tanulmányi Versenyt, és az osztályfőnökünk, Váry Béla bácsi felolvasta az osztályban a felhívást és a versenyszabályokat. Megütötte a fületem, hogy a döntőbe jutónak felvételi vizsga nélkül felveszik az egyetemre. Ez kell nekem - gondoltam. Ők adják a fizetést a kezembe. Jelentkeztem is mindjárt fizikából és földrajzból. A bajai és kecskeméti fordulón túljutva végül is földrajzból harmadik helyezést értem el. Így lettem egyetemista az ELTE Élet-és Földtudományi Karán, ahol kutatójelöltek, biológusok, meteorológusok, térképészek és hasonlóktanultak. 1955-ben a Kar beolvadt a Természettudományi Karba.

Hogyan teltek az egyetemi éveid?

Nehézzen indultak. A származásom elköszért, sem ösztöndíjat, sem diákotthoni helyet nem kaptam. A szüleim nem tudtak segíteni, hiszen ők is szinte a semmiből éltek. Kezdetben nagyapám öccse segített, aki nyugdíjas vasutasaként Pestújhelyen élt a feleségével. Azt mondta: Adunk helyet neked, és amíg nekünk van mit enni, neked is jut. Így kezdődött, és hiába lettem jules rendű felévkor, továbbra sem változott semmi, míg nem aztán Vadász professzor fölébe jutott a dolog, és neki megvolt a tekintélye és a hatalma is ahhoz, hogy jól leteremtse az ügyben a DISZ-titkárt és a tanulmányi osztály illetékesét. Két nap múlva a Részadomban találtam magam egy tizenhat hektáros parkban álló hetven fős diákotthonban (egykor Alpár Ignác műpítész villája volt), és 520 Ft ösztöndíjat is kaptam. Ettől fogva nem volt gondom a származásommal.

Édesanyám hosszú betegség után 1956 nyarán meghalt. Apám ekkor otthagya az erdőt, és egy hídepítő vállalatnál helyezkedett el az eredeti szakmájában. Egy pesti munkiszálláson lakott, így gyakran találkoztunk, de nem sokáig. Októberben belekeveredett az eseményekbe, és az oroszok másodszori beavatkozása után jobb-nak látta elhagyni az országot. November végén már Új-Zélandon volt. Mint később elmondta, úgy gondolta, hogy én is ezt teszem. De nekem eszembe sem jutott elmenni. Egyrészt azért, mert negyedéves voltam már az egyetemen, ahova olyan nagyon vágykoztam, másrészt azért, mert akkor közszöntött rám először úgyigazán a szerelem. Maradtam, és 1958-ban diplomát kaptam meg állást a pécsi Uránércbánya Vállalat mélyfúró üzemében, két és fél év után pedig átkerültem a kutató üzembe.

Tudományos pályád alakulása szempontjából milyen hasadéka volt az ott eltöltött időnek?

Nagyon érdekes volt a munkánk és pénz is volt rá. Akkor Magyarországon egyetlen cég sem tudott annyit pénzbe investálni kutatásba, mint a miénk. Egyetemi doktori disszertációm a sugárzóanyag-kutatáshoz kapcsolódott, és munkakörömből adódóan (1963-tól kutató expedíció vezetőként Dél-Dunántúli kutatásait irányítottam) sokat foglalkoztam permi időszi üledékes közetekkel és uránércelkel. De ennél is fontosabb volt számomra, amit hobbiként íshettem: az idős közetek kutatása. Uránkutatás közben sok fűrész

végzetünk, és az uránhordozó permi képződmények alatt vagy mellett gyakran találkoztunk kristályos palálkával. Rengereg olyan anyag jött így össze, amellyel soha senki nem foglalkozott, sőt nem is találkozt. Engem pedig már egyetemista koromtól igazgató a téma. A harmadik év végén ugyanis Vadász professzor diplomamunkaként nekem Ófalu környékének geológiai térképezését és földtani szerkesztését jelölte ki. Ő 1913-ban és 1935-ben kutatótt ott, és egy csoport megoldandó geológiai problémát látott. Ezekből tűzött ki egyet-egyet diplomamunkául. Magyarországon a soproni mellett Ófalu környékén található a legrégebb kőzet, és ezeknek a rejtélyes metamorf kőzeteknek a titkai atól kezdve nem hagytak nyugodni. Egy sor szakcikket volt az eredmény ezeknek a kutatásoknak, és az, hogy felvettek levelező aspirantúrára.

1968-ban úgy tűnt számomra, hogy az uránkutatás a csúszra jutott, s innen már csak lefelé vezet út. Amit ugyanis Magyarországon fel lehetett tárnai, annak a kutatása befejeződött. Mivel a leszálló ágban nem volt kedvem részt venni, elfogadtam a Földtani Intézet igazgatójának az ajánlatát, ami az volt, hogy egy dél-dunántúli kőhelyezett osztályt létesítenek az én vezetésemmel.

Itt gazdasági geológiai kérdésekkel foglalkoztam. Az volt a feladatunk, hogy az iparból és máshonnan származó kutatási eredményeket megpróbáljuk konvertálni. Emellett továbbra is foglalkozhattam a saját kutatásaimmal, és megírhattam *Délkelet-dunántúli ópalosodás képződmények rubeolem kutatása* című kandidátusi disszertációmát. A téma kurrens volt, oleszok, spanyolok, németek is vizsgálták ezeket az idős képződményeket, és a párhuzamosságok nagyon érdekelték őket. Ezért sokfelé meghívtak tapasztalatosere. Az UNESCO gúgisa alatt 1975-től működik a Nemzetközi Geológiai Unió, amelynek nemzetközi geológiai korrelációs programjában a mai napig részt veszek, ennek különböző projektjeiben a magyar munkacsoport vezetőjeként dolgozom. Száz körüli tudományos oikém születtek ebből a munkából.

1976-ban meghívást kaptál a Jászegy Attila Tudományegyetemre.

Valóban. Grassely professzor hívott, és én mentem is, mert úgy éreztem, hogy intézeti munkám lassan-lassan hivatalos munkává válik, és ahhoz nem főlött a fogam. A tanítás viszont érdekes, új feladat volt. 1977 januárjában vezettek ki docenssé, és Grassely professzor

nyugalomba vonulásokor, 1986-ban egyetemi tanár és a tanszék vezetője lettem. Akadémiai doktori disszertációm már az egyetemi évek alatt írtam, és 1984-ben védtem meg. A címe: *Az Alföld kristályos aljszata és földtani kapcsolata*.

Említted, hogy kutatásaidal kapcsolatosan sokfelé jártál Európában. Messzebre is eljutottál?

Két örökre emlékezetes utat tettem a világ más tájain. Az egyik 1972-73-ban volt. Akkor Új-Zélandon és néhány polinézai szigeten jártam. Új-Zélandon az UNESCO megbízásából ENSZ-szakértőként a kristályos régi kőzeteket tanulmányoztam, és megismerkedtem az ottani goeternikus erőművekkel. Érekes és tanulmányos, de különösen azt a huthetes mélytengeri árokkutató munkát élveztem, amelyre ott kaptam külön meghívást. A Szamoától Új-Zélandig húzódnó árok Tonga közelében elérte a 10600 méter körüli mélységet. Éppen azon a tájon dolgoztunk. Mindhozzá ráadásul még egy kis korallzártszifutásban is részem lehetett a Cook-szigeteken. Messeség emlékedet éli bennem az ott töltött idő.

1986-ban Észak-Kanadában kutathattam. Egy kanadai-magyar együttműködés keretében kerültem tanácsadóként egy észak-labradori geológiai térképező expedícióra. A vidék ott éppen olyan, mint a siberiai tundra. A viszonyok is olyanok. Az ottani tavasz végéig ősz elejéig tudtunk dolgozni, ezért rendkívül fessített volt a tempó. Tízegy geológus hallgatót bíztal rám, és nehézség hátizsákjainkkal napi 20-26 kilométert is gyalogoltunk. Hiába volt kintűn az ellátás és kényelmes a tábor, két és fél hónap alatt tizenhárom kilót fogytam. De azért szívesen gondolok vissza erre az utamra is. A monília épp úgy, mint a felejthetetlen téli éjszakákra.

A lakás közösség amikor ismerhette meg a nevedet, amikor elhőke lettel annak a független szakértőből álló bizottságunk, amely az Ófalu közelében tervezett atomtemető ügyében kezdett vizsgálódni. Hogy is történt a dolog?

Ófalu végigkíséri az életemet. Az történt, hogy 1986-ban a pákai erőmű a környéken építkezésbe fogott azzal a céllal, hogy ott a kis és közepes radioaktív hulladékait elhelyezze. Mesekefűadás-Ófalu közös tanácsának vezetője, dr. Wekler Ferenc (ma ismert országgyűlési képviselő), akit még csak nem is tájékoztattak a tervezett atomtemetőről, fellépett, hogy vezessen az általa összehívott szakértői bizottságot. A legkülönbözőbb földtu-

dományi szakágakból remekül kiválasztott tíz szakembertől azt várta, mondjanak véleményt, megjelöljék tartják-e a helyet egy ilyen létesítmény számára. Biztonságunk tagjainak egybehangzó véleménye az volt, hogy a terület geológiai okok miatt nem alkalmas radioaktív hulladéktároló létesítésére. Ez szigorúan szakmai döntés volt, de az ellenfelek, az atomlobby képviselői igyekeztek minden eszközzel bevetni, még a durva fenyegetőzéstől sem tartózkodtak. Több éves kemény harcok után, helyenként fenyegetett helyzetben, a bizottság végül is elérte, hogy Ófalu nem lett atomtemető.

A téma azóta is él. A kis és közepes aktivitású hulladékok elhelyezését természetesen meg kell oldani, csak meg kell találni a megfelelő helyet, ahol ezek az anyagok 720 évig biztonságosan pihenhetnek. Több ilyen alkalmas hely is van Magyarországon. A legígéretesebbnek Bácsapáti környéke látszik, de Tolna megyében van három másik hely is, amelyek szintén megfelelőek lehetnek. Az e kérdéssel foglalkozó újabb bizottságokba mindig meghívják, és dolgozom abban a bizottságban is, amelyet az Atomenergia Hivatal azzal bízott meg, hogy tanácsot nyújtson a nagyaktivitású hulladékok elhelyezését előkészítő kutatásokhoz. Ez nálunk még nem sürgető feladat ugyan, mert egyelőre az oroszok átveszik az ilyen anyagokat, de feltétlenül foglalkozni kell vele, hogy mire szükség lesz rá, később legyünk.

Az oktatáson és a kutatáson kívül mivel foglalkozol?

Sokfelé egyéb teendőm és funkcióm van. Ötödik éve a MTA Geológiai Tudományos Bizottságának elnöke vagyok, szerkesztem az Acta Mineralogica-Petrographica című szakfolyóiratot, részt veszek a tudományos minősítésben, az Akadémia közgyűlést képviselőjévé is megválasztottam, és egyebek is mindig adódnak. *Meddig estél el még?*

A tanácselvezetést még két és fél évig, 65 éves koromig, a tanítást amíg be nem töltem a hezvenet, a kutatást pedig addig, amíg mozogni tudok. Ha az ember erre szűn meg magát, nem tudja abbahagyni.

Pihenés is olykor?
Igyekeztem időt szánítani arra is. Számomra a legteljesebb kilakozolódást a víz jelenti. Gátörvényben születtem, gyerekkorom nyarait mindig ott töltöttem, ezért is hűz vissza a nosztalgia mindig Nagybaroskóra és Bajára.

Köszönöm a beszélgetést.

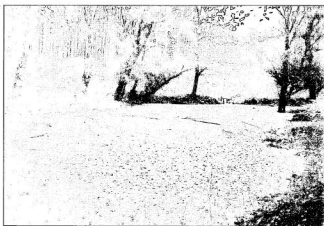
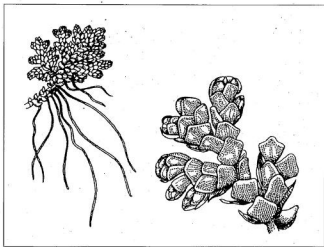
Új páfrányfaj egy gemenci mellékágban

Az élőviléket nagyon sok növényfaj népesíti be. Ezek túlnyomó részét ugyan a mikroszkópus méretű algák alkotják, de különösen, környékünk változatos vízi élőhelyein (folyók, esztornák, holtágak, tavak) nagyon gazdag, sokféle társulásból álló magnsobrendű növényzet is kialakult.

A hinarasok legszembetűnőbb tagjai a vírágcs növények, de lehetnek bennük virágtalanok: páfrányok, mohák, sőt makroszkópus telepű algák is. A harasztok az első igazi szárazföldi növények, de egyes képviselőik másodlagosan visszatértek a vízbe. Hazánkban három vízpáfrányfaj él. Közéjükönkben ebből kettő megtalálható, mindkettő a lebegő hínár tagja. A rucaöröm (Salvinia natans) gyökörbő, lassú vízi esztornákban néha tömeges (Ferenc esztorna, Igali esztorna). A másik páfrányfaj észak-amerikai származású, hozzáán behurcolt növény. Eddig egy fajtát írtak le a botanikus kertek környékéről (Vésztótól, Gódóllól) a negyvenes években. Ez a moszat külsejű páfrány a moszatpáfrány (Azolla caroliniana). Azóta nem közölték róla adatot, bár szóbeli közlésekből tudjuk, hogy a Zala-folyóban és a Kis-Balatonban is megjelent.

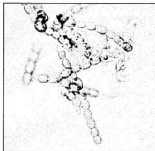
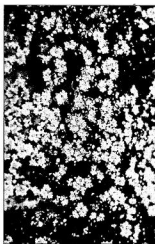
1996 októberében a Gemenci közepész részén lévő Fűs-Dunából előkérült egy ugyanabba a családba tartozó másik faj: az Azolla filiculoides (magyar neve még nincs). Az előző fajhoz nagyon hasonló, nálunk eddig nem észlelték, tehát Magyarországra néve új.

Az Azolla filiculoides kis termető, a víz felszínén úszó, 1-2 cm-es növény. Hajtásai tollasán osztottak, termete nagyobb, mint az előző fajé. A levelek pikkelyszerűek, kékes sötétzöldek, őszel vöröslők. A levél felső karéja tömpén lekerekített, széles, számtalan szegélye van. 1-2,5 mm hosszú, 0,9-1,4 mm széles. Felső lapján egyszerű szőrök vannak. Szaporodása spórákkal történik. A 35-100 mikroszporangium (spóratartó) a legalsó levél alánmért szelvényen. Spórákére nyugosztustól októbertig tart.

Az Azolla fajokról tudjuk, hogy "bensőséges" társulásban élnek egy kétfajta fajtával. A levél mikroszkopos vizsgálata során előkerült az Anabaena azollae nevű kékmoszat. Ez az endofitikus alga a vízharnszt üregében szinte mindig megtalálható, az élő sejtek plazmájában is képes behatolni. Ha hiányzik a gazdanövényből, akkor sem figyelhető meg azon semmilyen elvirtozás. Az ilyen fajta együttélés valószínűleg nem jár a két növény között egymásrhanással, vagy ez még nem tisztázott. Ezen tulajdonsága miatt az Azollát a japán rizsföldekre is telepítették.

Az üregelben élő kékalga az atmoszférikus nitrogént olyan mértékben megköti, hogy egy hektáryi területen 128 kg nitrogén halmozódhat fel. Megfelelő körülmények között az Azolla tömege öt naponként megduplázódik. A rizsföldök víztelenítésekor a növény a mederfenékre süllyed, és a megkörtört nitrogén a talajba kerül. Sok trópusi államban műtrágyázást helyettesítő növényként, és talanrmányozás céljából is termesztik. Egyéves növény, ritkán telet ki. A belaklonesse szőnyeghez hasonló takarót hoz létre a víz felszínén, azzal együtt találuk a gemenei mellékágban.

Május első felében indul fejlődésnek, a novemberi fagyokkal tovább élhet egészen decemberig. Csírázása meghatározott feltételekhez kötött. Tavasszal csak bizonyos holtágakban indul fejlődésnek, az áradással terjed. Ha elmaradnak a nyár eleji árvizek, az Azolla sem terjed.

Elterjedésére jellemző, hogy a mérsékeltlen melegtől a szubtrópusi Amerikáig honos. 1880-tól Közép-Európában is megtalálható, részben ideiglenesen, részben állandóan. Jelenleg ismert szőrványos előfordulási Közép-, Nyugat- és Dél-Európában vannak, alföldeken. Elgondolkodtató, hogy miért Gemene közepén, és miért abban az egy mellékágban jelent meg és szaporodott el.

Káldiné Fehér Gizella

EGY ORVOSSZAKÉRTŐ DILEMMÁI (Algériai emlékek)

Az 1960-as években az ún. Műszaki és Tudományos együttműködés keretében orvosszakértők és más képzettségű egészségügyiek dolgoztak a harmadik világban. A legfontosabb becslések szerint is több ezer szakember fordult meg ezekben az országokban. Ki megrettenve hazaszaladt, ki évtizednyi időt dolgozott ott, és lelkeben már soha nem tud elszakadni e furcsa világtól. Alig-alig hallunk, hallottunk róliuk. Ez a bizonyos szakértőség nem önkényes minősítés, egyszerűen a TESCO hivatalos szóhasználat, inkább formai, mint tartalmi megjelölés. Lapunk mindenféren meg szeretné őrizni politikai függetlenségét, azzal együtt, hogy szerzői, részvevői - alkalmasság - szenvedői is az aktuálpolitikának.

Egészségügyről beszélni manapság veszélyes vagy éppen cinikus próbálkozás, különösen akkor, ha egy távoli világ eszmerendőségének hatásából próbálunk következtetni saját dolgainkra.

Egyetlen felmentés és magyarázat, az idő. Jelen esetben különös szerencsével megálmod a világméretű politikai-ideológiai átrendeződés is segítségünkre siet.

Ezért bátorokodunk - majdnem 15 év távlatából - algériai dolgainkra emlékezni.

1984 szeptemberében "Az Európán kívüli népek hagyományos orvoslásán" tárgyórú konferencián mondhattam el gondolataimat. Most lapunknak is megismélelem, úgyis, mint bajai honpolgár.

Öt évet dolgoztunk, tanultunk csodákkal egyetemben Algériában. E hosszú idő alapján is feljogosítva érzem magam a véleményalkotásra. Nem mintha e gondolatok tartalma szakmai és etikai aranyigazságok lennének, de számunkra megrendítően igazak, és annyit mindenképpen bizonyítottak, hogy a különböző kultúrákban élő emberek másféleképpen érzékelik és értelmeik ugyanazt a valóságot."

Nem tudom, hogy gazdaságpolitikai megfontolásokból e, vagy a kérdés általános rendezettségének ürügyén, mindenesetre semmiféle megbízható

forratókönyv, etikai kódex, de még használható szakmai irányvonal sem állt a külföldön munkát vállalók rendelkezésére. Pedig nagy kockázatot vállaltunk, hiszen "az eddig jónak és beváltnak hitt szemléletünkkel, módszereinkkel, magatartásunkkal könnyen eszdbe juthattunk."

Elsődleges és alapvető feladatunknak az kellett tekintetünk, hogy az európai orvosi szemlélet és gyakorlat miként legyen érvényesíthető anélkül, hogy a fogadó ország hagyományait, történelmi szokásait és aktuális fejlődési tendenciáit sértene. Elsősorban arról nem volt szabad elfelejkeznünk, hogy amennyiben szellemi kényserrel még önmagunkkal is. Lehet ugyanis, hogy értelet és elfogult összehasonlítások motiválják gondolatainkat. Igazunk van-e? És egyáltalán, mi igazságosak vagyunk-e? Megértettük-e, hogy az iszlám létezési forma - egy állapot -, amely magától érteődően meg van győződve ez út helyes voltáról?

Ha azt mondjuk ugyanis, hogy fejelemzetlen és erőszakos közegben élünk, akkor azért nincs igazunk, mert a mennyiség szüntelen növekedése, a legteljesebb szabadság belső megnyilvánulásaként is értékelhető, a fejelemzetlenség pedig talán nem is fejelemzetlenség, hanem vitális tényező, adott esetben életforma.

"Az erőszak nem abszurd időjárás hatása, nem is vad ösztönök újbóli kitörése, mégosak nem is nehezítés, nem egyéb, mint a magát újra teremtő ember." A Sartre-től kölcsönkért néhány sor is ndhat igazolást kétségünk ellen.

Ha azt mondjuk, hogy lusta és tétlen emberek között élünk, talán nem mondunk igazat, mert nem vesszük figyelembe, hogy szabad akaratuk heterogén minősége szerint sodródnak életük útján. Ha azt mondjuk, hogy alkalmatlanok az önálló állami életre, akkor újra eltávolodunk az igazságtól, mert elfeledkezünk múltjukról, és a

mi létformánkat tekintjük kizárólagos érvényűnek.

Sok időnk volt gondolkodni az újraelődő mohamedán hit és az egyre nagyobb történelmi erőt képviselő arab világ dolgairól. Mindezek a gondolatok abból a türelmetlenségből fakadtak, amelyek a világban uralkodó feszültségek igazságos és gyors kiegyenlítését várják. Azzal együtt, hogy szinte kétségbeesve döbentünk rá arra, hogy a filozófiai-ideológiai ellentétek mértéke is csak jelentős kompromisszumokkal oldható fel az együttműködés látszatának nagyszárendjében is. Régi és új algériai épületek ablak- és ajtófeinek zárókövében vagy homlokzati cserépdíszben a muszlimán hit és törvénykezés szimbolmát - egy nyitott kezét ábrázolnak. Az öt ujj a korán alapötvényeit jelzi. az Allahal való egyesülést, az imát, a bójit, az almszűsít és a zarándoklatot jelentik. A kezét nézve azon töprengünk, hogy immáron 1400 éve miképpen állja szilárdan a maga ezerszázat, és a mai arab ember miként szerezhet biztos tételeket a paradicsomi élethez.

Szükségképpen modelleket kerestünk annak bizonyítékul, hogy a bátorságot, a kitartást, a nagyvonalúságot, az irgalmasságot, az igazságot, az őszinteséget vagy a gyengédséget felfedezni véljük. Naiv elképzelés volt mindezeket a születés tiszta őállapotában felfedezni, hiszen az órab éleletszámny legfeljebb nagyon hosszú út után lehetne csak megtalálni.

A nagy világvilások általában azt kifogásolják az iszlámban, hogy hivatón nem követel sokat. A fanatikus monoteizmus szinte önkényes viszonyt teremt Allah és a hívő mohamedán között, de nem támaszt szigorú etikai követelményeket, pontosan az ember gyengesége és kiszolgáltatottsága miatt.

Ez a metafizikus kapcsolatot az isteni akaratban való feltétlen beleenygást, az erkölcs magatartást annyira heterogénnak, annyira érdeklépnak formálja, hogy számunkra gyakran kelti az erkölstelenség látszatát. Való igaz, hogy a hozzáférhetetlennek tűnő vak hit és a teljesen laza erkölcsiég lépten-nyomon ma is felismerhető.

Az európai - mondjuk úgy, hogy a keresztény ember - hamar beleérez ebbe a gondolatit feszültsgébe, és szinte fenntartások nélkül csatlakozik - mondjuk Albert Schweitzerhez -, aki azt mondta, hogy "az Iszlám csak terjeszkedése miatt tartozik a nagy világvallások közé. Szellemi síkon nem ért el igaz fejlődést, mivel a világra vagy az emberre vonatkozóan semmiféle mélyebb gondolatot nem tud felmutatni. Míhelyt ugyanis ilyen gondolat felmerült, azonnymódon elfojtották a hagyomány autoritása nevében. Az más kérdés, hogy a miszticizmusa és az erkölcsi elmélyülésre utalóan milyen tendenciákat hordoz."

Algéria Afrika denaturáltabb része már. Az országban csavarogva minduntalan a furcsa szimbólizmusban élő három egység jelenléte adja a szimbólumok örök forrását: a tengeré, a hegyeké és a sivatagé. Több útvenet is kiválasztathatunk ahhoz, hogy egyetlen nap alatt gyönyörködhessünk a tenger smaragdján táncoló hullámokban, a kőcsipkés havasokban, vagy egy homokdűnében megállva megidézhessük az örökkévalóságot. A szimbólum jelenléte egyetlen pillanat. Sorsát és érzésvilágát súrti e rópké időbe. A pillanatokban megnyugvást és örök béket sejt, pedig saját életének sodra még megbízhatóbbá érezteti mindazt, ami élet-halál harcát vívja, és láthatatlan szívének jalkiáltásai az úszók ocdusok, a saját törmelékbe temetkező sziklák és a rohanó hullámok után szágonykező olajos fővev.

Az egészségügyi munkába delegáltak jelentős része Mághreb-országokba, ill. más arab-izlám területekre került. Azért fontos a területi elosztás története, mert ezen országok gazdasági helyzete, társadalmi-politikai mozgalmal, de legfőképpen vallás-erkölcsi szerkezetük messze túlnélt azokon a kereteken, hogy misszionáriusi potenciálakkal lehetne dolgozni.

Részben a külföldi munkavállalók nagy száma, részben a hivatkozott országok szinte hibetelen méretű gazdasági fejlődése csaknem lehetetlenné tette a gyógyító munka nélkülözhetetlen intézményeit. A nyugati világ pedig - most ide sorolnám a szocialista országokat is - elveszítették azt a szerepet, ami a "boldog vademberek" korszakában jelentős tényező volt a gyógyítás-gyógyulás folyamatában. A pánarab nacionalizmus pedig félreérthetetlenül elsöpörte "felsőbbrendűségi elképzeléseiket", mitöbb egyirányú igazodást és feltétlen alkalmazkodást követel. Ilyen-

formán az egyes orvos - mint az aktuális államközi szerződés személyi feltétele - törvényeszerűen soraközt egy olyan rendszerbe, amely tőle függetlenül szerveződött és dolgozik - vagy éppen hallódik -, naponta regenerálja orvos lelkiismeretét, anélkül, hogy valaki is megvizsgálná valódi lehetőségeit.

Nevezhették ezt az állapotot egy sajátos biztonságúnak is, amely inkább a kontrolltalanság monopolhelyzete. Legnagyobb veszedelem az, hogy érintetlenségünkben, magunkramaradottságunkban még erkölcsi felmentésekre is képesek leszünk, és hamis következtetésekre jutunk.

A "mindenkit csak saját rendszerében, nyelvében, világképében, magatartás-kodexében..." lehetősége évtől igaz, de sokirányú szellemi, ideológiai, gazdasági és politikai ráhatás szövevényében a nemzeti jelleg, az abszolútizált konzervativizmus vagy éppen a liberalizmus elvész, és a bibliai tisztaságú lélek vagy a veszélyes kompromisszumokra kész jellem is érteletlenül vergődik.

Hosszab-rövidebb idő alatt belénk ivódott az a felismerés, hogy az orvos-beteg kapcsolat alig különbözik a közélet és társasági kapcsolatok szokásrendjétől. Igen erős érdekviszony, azzal a meggyőződéssel, hogy az orvosi munka csak egyik komponense az "elrendeltség" folyamatának és eredményességé csak részben függvénye az orvos tudományának, etikai követelményei pedig alig vannak.

A tradíciók ereje kétségtelen. A henna, a hamu vagy az eszében áztatott krumpliszelvet - egyre lankadó erővel

úgyan - harcol a számítógépes tomográfia, a műbillentyűvel vagy a fogamzásgátló eszközökkel. Ebből fakadóan is csak megfelelő lélektani rákészítéssel lehet megemészteni terápiás kudarcainkat, az egykedvű és általános "hálátlanságot". Tudjuk, hogy mindezek filozófiai, vallás-erkölcsi következmények, és nem személyes kritikák. Hiányos e valóban a harmadik világba dolgozó felkészültsége? Felkészítésük feltétlenül, az felkészültségük a hont változatoknak megfelelő. Az kétségtelen, hogy az önállóan gyakorolható, a hagyományos gyógyítási elemet képviselő kizárólagosságról le kell mondanunk. Mi csak úgy tudjuk magunkat valóban hasznosnak tenni, ha összefogott csoportokból, konkrét feladatokban, közvetlen függőségi helyzet nélkül dolgozhatunk. Csak így tudjuk elkerülni mindenfajta kísérletezés veszedelemét, de a misztikus tradícióknak nyugodt feladatok ránk kényszerítését is.

Alapvető feladatunk, hogy a modern természettudományokon alapuló orvoslás vívmányait eliltesseik a fejlődő országok egészségügyi gyakorlatában, a hagyományok megőrzése nélkül. Ezek az országok már nem szegények, nem elesettek, orvosellátottságuk sem annyira elégtelen, hogy az állapottoknak megfelelően pszichológus-orvos-ember modellekre kelljen bízni zárt közösségek testi-lelki gondozását. A Műszaki Tudományos együttműködés üteme, politikai eszmerrendszere és a mobilizálható szakemberanyag sem tenné lehetővé ezt a komplexitást.

Vajtai István

ISKOLA ÉS POLITIKA

A fenti cím egy közelmúltban megjelent kitűnő könyv címe. A munka alcíme megjelöli az általa körüljáralt témát: *Az állami német nemzetiségi tanítóképzés magyarországi történetéhez 1919-1944* (Budapest, 1996, pp.299). A könyv szerzője Dr. Donáth Péter kandidátus, a Budapesti Tanítóképző Főiskola történelmi tanszék vezetője több országos és egyéb levélírából, személyes visszemlékezésekből gondosan villogtatott bőséges anyagon építkezve írta meg testes, számtalan részletes jegyzettel ki-

egészített munkáját. Az alcímbe jelzett téma kifejtésénél túl betekintést nyújt az adott időszak nagypolitikájába és kultúrpolitikájába is.

A könyv részletes ismertetése előtt néhány személyes élményemből fakadó gondolatomat adnám a témakörből. Korai gyermekkorom, az első világháború éveiben szülővárosomban, a felvidéki Dobosinán voltam. Az egykor német bányászok alapította település lakosságának fele még akkor is német, többi lakosa szlovák (akkor még tör-

nak nevésték minden bántó él nélkül) és magyar. A háromnyelvűség a városokban hagyományosan természetes szellemi közeg, miként az ország területének jelentékeny hányadán. A XX. század első éveiben - Apponyi kultuszministersége alatt - beindul ugyan az iskolák erdítetett átállítása a magyar oktatási nyelvre - most már hozzáteljesítik: szerencsétlenül módon - de a mindennapokban a nemzetiségi tolerancia még ekkor is a régi. Így pl. még az I. világháború idejében is a dobosai városkáján a három nyelv bármelyikén elintézhették a polgárok hivatalos ügyüket, nem szólván a hónapok magjától értendő háromnyelvűségéről. És mindez nem kérdőjelezte meg a közei hazához való hűségét. Úgyjunk inkább kissé előre. A 20-as években vagyunk. Családunk "menekült"-ként a megoszlott hazába kerül, s én, amikor a budai tanítóképzőben megkezdem tanulmányomat, természetesen tartom - és erre ott lehetőségek is volt - hogy a képzésem során többelőször felvállalásával nemcsak a magyark, hanem a német tannyelvű népisokollra is érvényes tanítói oklevelet szerelek. (Az utóbbi elnyerése Dr. Lux Gyula, a kitűnő nyelvész, helytörténész és nagyszerű ember által tartott órákon történt.) Újabb nagybőv előregzés az időben: Amikor 1940-ben az előző évből alapított és Dr. Lux Gyula vezetésével működő budapesti áll. német nyelvű tanítóképző-ítemon helyzete stabilizálódott, ott lettem természetrajz-földrajz szakos tanár. És ezzel elkezdődött eddigi tanári pályafutásom legszebb négy esztendeje, amikor a magam alakított korszerű módon taníthattam a kis osztálylétszámú - és így intenzív munkát biztosító - csoportokban az umbfiziás, tudásszomjas, falvakból jött, sváb diákokat.

Az elmondottak érthetővé tessék, hogy Donáth Péter munkáját fokozott érdeklődéssel vettem kezembe, hiszen a munka éppen az említett, 1944-ig működő iskolámmal foglalkozik legbetebbében. Már itt meg kívánom állapítani, hogy a könyv nagyon pontosan, árnyaltan mutatja be az említett budai iskola létrejöttének, működésének, a háttérben működő politikai erők közötti balanszozásának, a fokokozó, Volksbund propagandával szembeni ellenállásának, az iskolán belüli szakmai és nemzeti helytállásának a történetét. A bevezetőnek színt személyes töltetű, de a témával összefüggő gondolatok után térjünk vissza az *ismertető* könyv tartalmához.

A *trianoni béke* életünk után hazánkban a nemzetiségek arányát minimálisra csökkent. A könyv rámutat, hogy a megmaradt nemzetiségek egyenjóságát már 1919-től kormányrendelet biztosította (4044/1919. ME. sz. r.), s ez a nemzetiségi nyelveken történő oktatásról is gondoskodni kívánt. Külön rendelet intézkedik, hogy a nemzetiségi nyelveken oktatók megfelelő továbbképzésben részesüljenek. Az első ilyen tanfolyam Dr. Lux Gyula és tanártársai közreműködésével már 1920 nyarán megvalósult Sopronban. De hivatalos intézkedés történt már 1920-ban arra vonatkozólag is, hogy az ország néhány tanítóképző intézete a magyar tannyelven történő oktatás mellett a *német nyelven való oktatásra is képesen tanítókat*, bár e rendelet következtében megvalósításra csak 1925-től került sor. A kétnyelvű oktatás két létfonosabb intézményévé a *bajai* és a *Budapest XII. kerületi áll. tanítóképző* intézet vált. (A bajai tanítóképző még azzal is kitüntetett szerephez jutott a feladatkörben, hogy több ízben a nemzetiségi nyelven oktatott tanítók nyári országos tanfolyamának színhelye volt.)

1930-tól a nagypolitikában - Bethlen miniszterelnök berlini hivatalos látogatásakor - merült az intenzívebb nemzetiségi igény német hivatalos részről, magyar részről a nemzetiségeket elidegenítő ("volksdeutsch") propaganda elleni kifogások hangzának el. 1935-ben hazánkban az előzőleg többféle típusú nemzetiségi iskolák helyett egy egységes ("B-típusú") vegyes tannyelvű iskolatípus került megvalósításra. Ez igényelte egy további reform keretében a német nyelvű tanítóképző intézet felállítását. Átmeneti megoldásként 1937-ben létrejött az *egy éves német nyelvi tanítói továbbképző tanfolyam* Dr. Lux Gyula vezetésével.

1938-ban a Legfelsőbb Honvédelmi Tanács és a Minisztertanács együttes ülésén (3) határozták el, hogy a "kisebbségi tanítóképzőket mindjárt meg kell csinálni". Még ugyannabban az évben az akkori miniszterelnöknek az volt a nézete, hogy a legsürgősebb egy német tanítóképző, valamint két német gimnázium (Budapest, Szekszárd) és néhány polgári iskola felállításra. Hogy ez a német nyelvű tanítóképző szellemiségében milyen legyen, azt a magyar kormány és a Volksbund kullassák módórti huszalkodás próbálta előntésben. A Volksbund mindenképpen döntéshozó szerepre törekedett a vitában, a kor-

mány viszont nemzeti érzelme, az állammesszémé hű taneók alkimasasától tette függővé a német tanítóképző létrehozását. Az Imrédy-kormányt 1938 őszén a parlament leaszavata, és az új, a Teleki Pál vezette kormány kétségtelemén tette, hogy kelfogása szerint a Volksbund nem lehet privilegizált néposportszervezet, hanem csak egy kultőrgazdaság, és bár a német birodalmi kormányzat a "bécsi döntés" teremtete légtört felhasználva - próbált a magyar kormányra és kérdéskörben nyomást gyakorolni, végül mégis a Teleki-kormány álláspontja győzött, és Dr. Lux Gyulát bízták meg 1939 augusztusában a *budapesti M. Kir. Áll. Tanítóképző-ítemon* megszervezésével. Azt a Lux Gyulát, akiről később tudtunk, hogy miközben a hazai németiség nyelvi, kulturális identitást megőrzésének előharcosa, egyben a hazai németiség államhűségének feltétlen, kompromisszum nélküli hűve, Az új intézmény - miután önálló épületben az előhelyezése nem vált lehetővé az 1939/40. *tanév elején a budapesti XII. kerületi áll. tanítóképző-intézetben "alberthözé", de különálló intézményként kezdte meg működését.* Az első tanévben a magyar képző németül jól beszélő néhány tanára és az egyéves német nyelvű tanítói továbbképző tanárai óráadóként látták el az új intézmény iránt. Az érvényes elhangzott igazgatói beszéd nem hagyott kétséget afelől, hogy az új intézmény nem a Volksbund szemellenében kíván működni. A következő (1940/41.) tanévbe már több kinevezett tanár egészítette ki az addig csak óráadókból álló tantestületet: Dr. Wergler Márton (magyar-történelem szakos), Dr. Uherkovich Gábor (biológia-földrajz szakos), Bölcsész Árpád (matematika-fizika szakos), Kardeván Jenő (pedagógia szakos). Az igazgató a tanfolyvó tanári értekezleten Teleki Pálnak a nemzetiségi kérdésekben elmondott beszédét; jelöli meg - az egyéb szakmai követelmények mellett - a tantestület irányultatóként. A következő tanévben tovább bővült a tantestület ide kinevezett tanárokkal: Gárfonyi Zoltán (énekes-zene szakos), Langfy Mihály (rajz szakos), Dr. Koltai István (lélektan-pedagógia szakos), de még ezek után is maradtak óráadó (hitnan, restnevelés, kollégiumi felügyelő tanáro). A közben kitört szolgálatra bevonulási kintási hosszabb-rövidebb időn át ismét óráadókat látták el; Dr. Benda Kálmán, Dr. Király István. (Később mind az utóbbiak, mind a tantestület kinevezett tag-

A BAJAI HONPOLGA

JANUAR		FEBRUAR		MARCIVS		APRILIS		MAJUS		JUNIVS	
1 Se	Udo	1 Sz	Iganc	1 Sz	Albin	1 K	Hegyi	1 Cs	Medka Szepce	1 V	Vincz
2 Cs	Abel	2 H	Karolina	2 V	Jano	2 Sz	Arany	2 P	Zsigmond	2 H	Kiraly
3 P	Corcovin	3 H	Balics	3 H	Karolina	3 Cs	Buda	3 Sz	Tamas	3 K	Kisfalvi
4 Sz	Tissza	4 K	Rabai	4 K	Kiszeke	4 P	Isidor	4 V	Maria	4 Sz	Braloni
5 V	Siron	5 Sz	Agon	5 Sz	Adorjan	5 Sz	Vince	5 H	Gyorgyi	5 Cs	Palton
6 H	Boklodi	6 Cs	Domoka	6 Cs	Lancza	6 V	Vilmos	6 K	Jos	6 P	Nyeston
7 K	Attila	7 P	Tador	7 P	Tamas	7 H	Bernard	7 Cs	Gusla	7 Sz	Robert
8 Sz	Cyborgv	8 Sz	Aranka	8 Sz	Zsolt	8 K	Dezso	8 Cs	Mikaly	8 V	Medvici
9 Cs	Marcell	9 V	Abagd	9 V	Magdolna	9 Sz	Erdard	9 P	Gergely	9 H	Falvi
10 P	Melinda	10 H	Erika	10 H	Bilinc	10 Cs	Zsolt	10 Sz	Armin	10 K	Margit
11 Sz	Agnes	11 K	Bernad	11 K	Szilard	11 P	Szemleld	11 V	Tamas	11 Sz	Burabaki
12 V	Ervil	12 Sz	Lilla, Lilla	12 Sz	Gergely	12 Sz	Oyula	12 H	Pongrac	12 Cs	Vilg
13 H	Vereczka	13 Cs	Ella	13 Cs	Krisztian	13 V	Ida	13 K	Berevic	13 P	Antal
14 K	Bodog	14 P	Bilinc	14 P	Masli	14 H	Tibor	14 Sz	Basilic	14 Sz	Vazal
15 Cs	Livert	15 Sz	Kata	15 Sz	Nemes Imrop	15 K	Assenstian	15 Cs	Julia	15 V	Jozsef
16 Cs	Gantiv	16 V	Sulczna	16 V	Marczeta	16 Sz	Csongor	16 P	Miklos	16 H	Justin
17 P	Antal	17 H	Domit	17 H	Gerard	17 Cs	Rudolf	17 Sz	Paszkal	17 K	Lajos
18 Sz	Plonka	18 K	Bernadon	18 K	Szador	18 P	Andras	18 V	Dinkold	18 Sz	Arvid
19 V	Szita	19 Cs	Zsuzsanna	19 Sz	Joscaf	19 Sz	Erika	19 H	Paulus	19 Cs	Cyrcia
20 H	Pabian	20 P	Aladar	20 Cs	Klaudia	20 V	Tibador	20 K	Bernad	20 P	Rafael
21 K	Agnes	21 Sz	Elenora	21 P	Bereczki	21 H	Kornel	21 Sz	Konstantin	21 Sz	Alajos
22 Sz	Vince	22 Sz	Gerzon	22 Sz	Berta	22 K	Carla	22 Cs	Mila	22 V	Zsuzsanna
23 Cs	Zelma	23 V	Alfred	23 V	Balila	23 K	Bela	23 P	Denall	23 H	Zoltan
24 P	Tiszt	24 H	Malyda	24 H	Gabor	24 Cs	Cyborg	24 Cs	Isidor	24 K	Isak
25 Sz	Pal	25 K	Gem	25 K	Iren	25 P	Mikl	25 V	Osika	25 Sz	Vilmos
26 V	Yagola	26 Sz	Erika	26 Sz	Bronisval	26 Sz	Boris	26 H	Pilly	26 Cs	Janos
27 H	Angelika	27 Cs	Jana	27 Cs	Agneszina	27 K	Zila	27 K	Maria	27 P	Liszt
28 K	Katly	28 P	Rozsdar	28 P	Gudson	28 H	Valeria	28 Sz	Stall	28 Sz	Lovencia
29 Sz	Adi	29 Sz	Agneszina	29 Sz	Augusta	29 K	Peter	29 Cs	Magdolna	29 V	Peter, Pal
30 Cs	Martina	30 V	Hegri	30 V	Helen	30 P	Karin	30 P	Janka	30 H	Pal
31 P	Martella	31 H	Helen	31 H	Helen	31 Sz	Angela	31 Sz	Angela		

IRNAPIARA 1997

JULIUS		AUGUSZTUS		SZEPTEMBER		OKTÓBER		NOVEMBER		DECEMBER	
1 K	Tibamir	1 F	Boglárka	1 H	Kágyó	1 Sz	Melvin	1 Sz	Martina	1 H	Éva
2 Sz	Oro	2 Sz	Léhel	2 K	Róberta	2 Cs	Perné	2 V	Ashlén	2 K	Adrián
3 Cs	Kerényi	3 V	Hermína	3 Cs	Hilda	3 P	Helga	3 H	Gyűző	3 Cs	Perenc
4 P	Ulrik	4 H	Dorozsola	4 Cs	Kamilla	4 Sz	Ferenc	4 K	Károly	4 Cs	Bobó
5 Sz	Emese	5 K	Krisztina	5 P	Vilmos	5 V	Ágost	5 Sz	Imre	5 P	Vilma
6 V	Chaba	6 Cs	Barna	6 Sz	Zsófia	6 H	Brigitte	6 Cs	László	6 Sz	Szilvia
7 H	Apollónia	7 V	Bela	7 V	Róbert	7 K	Amália	7 P	René	7 V	Árnyas
8 K	Élmé	8 P	László	8 H	Mária	8 Sz	Koppány	8 Sz	Zsuzsanna	8 H	Mária
9 Cs	László	9 Sa	Émoke	9 K	Adám	9 Cs	János	9 V	Thyáse	9 K	Harold
10 Cs	Amália	10 V	László	10 Cs	Miklós	10 P	Georgina	10 H	Erika	10 Sz	Judit
11 P	Nóra	11 H	Zsuzsanna	11 Cs	Terézia	11 Sz	Brigitte	11 K	Mária	11 Cs	Ágost
12 Sa	Isabella	12 K	Klára	12 P	Mária	12 V	Mária	12 Sz	János	12 P	Isabella
13 V	Jenő	13 Sz	Ipoly	13 Sz	Kornél	13 H	Klára	13 Cs	Szilvia	13 Sa	Lana
14 H	Éva	14 Cs	Mónika	14 V	Zsuzsanna	14 K	Mária	14 P	Alte	14 V	Szilvia
15 K	Henrik	15 P	Mária	15 H	Émoke	15 Sz	Tünde	15 Sz	Albert	15 H	Vilma
16 Cs	Valér	16 Sa	Ágost	16 K	Éva	16 Cs	Géza	16 V	Ódóné	16 K	Erika
17 Sa	Erika	17 V	János	17 Sz	Zsófia	17 P	Herlwig	17 H	Hortensia	17 Sz	László
18 V	Trigun	18 Cs	Ilona	18 Cs	Ólga	18 Sz	László	18 K	Angéla	18 Cs	Angéla
19 Sz	Erika	19 K	Haba	19 P	Vilma	19 V	Mária	19 Sz	Dorottya	19 P	Vilma
20 V	János	20 Cs	Áll. Össze	20 Sa	Frida	20 H	Veszel	20 Cs	János	20 Sz	Tünde
21 H	Dániel	21 Cs	Szandra	21 V	Mária	21 K	Orsolya	21 P	Oliver	21 V	Tünde
22 K	Magdolna	22 P	Mónika	22 H	Mária	22 Cs	Zsófia	22 Sz	Cecília	22 H	Zsuzsanna
23 Cs	László	23 Sa	Bence	23 K	Tekla	23 Cs	Néző	23 V	Katalin	23 K	Vilma
24 Cs	Klára	24 V	Bertalan	24 Sz	Géza	24 P	Szilvia	24 H	Erika	24 Sz	Ágost
25 P	Kristóf	25 H	Lajos	25 Cs	Rudolf	25 Sz	Blanka	25 K	Katalin	25 Cs	Károly
26 Sa	Anna	26 P	Éva	26 V	Judit	26 H	Blanka	26 Sz	Vilma	26 P	Károly
27 H	Szilvia	27 Cs	Éva	27 Sz	Adalbert	27 K	Szilvia	27 Cs	Virgí	27 Sz	János
28 V	Szilvia	28 Cs	Ágost	28 V	Veszel	28 H	Simon	28 P	Szilvia	28 V	Károly
29 K	Mária	29 P	Dezsi	29 H	Mária	29 Cs	Néző	29 Sa	Tatjana	29 H	Tünde
30 Sz	Judit	30 Sa	Rózsa	30 K	János	30 Cs	Alföld	30 V	András	30 K	Dániel
31 Cs	Csaba	31 V	Erika	31 K	János	31 P	Bence			31 Sz	Szilvia

jai közül többen főiskolai, egyetemi tanárok, akadémikusok lettek, jelezvén az igazgató igényességét az eredeti végzettségükkel. A tanterület tagjai közül néhányan korszerű tankönyvek megírásával is segítettek az intézmény munkáját.

A fokozódó Volksbund-propaganda hatására a diákok közül egyesek beálltak a német hadseregbe. Az ebből adódó bonyodalmak a tanterületnek nem kevés gondot okoztak. A könyv részleteiben is bemutatja az ezek körüli bonyodalmakat, és azok politikai kapcsolódásait is. A hővendékek többsége becsületesen végezte napi feladatait, és jól érzékelhető fejlődésről tanúsított mind szakértői és szaknyelvi, mind pedagógiai készségi vonatkozásokban. Többen közülük tevékenykedtek az iskolában folyó táj- és népkutatás munkájában is, amely a Teleki Pál alapította Orsz. Táj- és Népkutató Intézet szellemiségében már évekkel ezelőtt beindult az iskolában. Többen a nevezett intézet által kiírt országos pályázatokon díjat is nyertek. (E témáról a könyv két rövid önálló tanulmányában bővebben szól.)

Az idő előrehaladtával egyre jobban kitűnt: ennek a budai intézetnek fontos szerepe van abban, hogy hővendékeink többségét meg tudta tartani: a magyar államszervek mellett hírségben. A Volksbund irányítása alatti erdélyi szászrégi és délvédeli újverbácsi német nyelvű tanítóképzőkben folyó munka ennek pontosan az ellenkezőjét mutatta a könyv szerint.

Az 1943/44. tanév végén tette le a tanítóképzés végzáró az intézmény első "diálgazdatiszta", majd egy nyári tanfolyam után még az az osztály is, amely 1940-ben kezdte meg tanulmányait.

Az 1944/45. tanév "tévköztetés" formájában (szakszerkesztett és nyomtatott oktatási segédletek, tankönyvek, programok kiküldésével) még megkezdődött, de miután a szigorú általános mozgósítás gyakorlatilag majdnem az egész tanári karért terjedt, és a harcok amúgy is elértek Budapestet, az intézmény megszűnt működni, majd hivatalos megszűntető határozat nélkül "felszámolódott". Tanárai közül azokat, akiket a háború viharán nem vetett az ország határain túlra, vagy nem pusztultak el, általában budapesti közép- vagy felsőfokú oktatási intézményeknél alkalmazták 1945 tavaszától. Az akkor igen szigorú méroét alkalmazó "igazoló-bizottságok" nem kifogásolták az áll. német nyelvű tanítóképző-licéumban végzett munkájukat.

Az intézmény egykori diákjainak nagyobb hányada Németországban él, kisebbik hányada Magyarországon és az USA-ban. Németországban kétevenként tartanak találkozót, a 25. és az 50. éves találkozó a budai, egykori iskola épületében, az abban működő Budapesti Tanítóképző Főiskola vendégeként szervezték meg. Az 50 éves találkozó az egykor pedagógiai pályán maradtak az aranydiplomájukat is átvethették a főiskolától. A találkozók légrégegyértelműen érzékeltette,

hogy az egykori intézmény diákjai szeretettel, megbecsüléssel gondolnak vissza budai iskolájukra, az ott nyrt szellemi, emberi értékeket életük fontos építőköveinek érzik, és magánuk, az időföldön az emléke a távolban is szívükben él.

Köszönöm Dr. Donát Péternek, hogy könyvében említhet állít a hazai nemzetiségi politika egy jellemző időszakának és intézményének.

Dr. Uherkovich Gábor, D. Sc.

HÍRES-NEVES BAJAIK

*Nem írt szíriattem, mégis felházi
Múltam évtáza és minden, anti eolt,
Lezáró diákhonam egén a nap,
A csillagfény s az áhósa eolt hold.
Nem írt szíriattem, mégis felházi
száz láthatatlan assúlia a jelen,
amelyben élek, mint a többiek,
Tiszteletben írt lem a végtem.
Nem írt szíriattem, de a sorsom ez:
Kittartani írt lehatároltam
S csúg a társból fájó, mint a könyg:
Lobogó, égni olhatatlanul.
(Márcsi Sándor: Baján)*

Aki a világtörténet évszázadainak neves személyiségei közül aradiakapszorosított összehasonlít, csak tudja, hogy befejezetlen munkára vállalkozott. Hiszen az olyan, mintha egy képzőművészeti művészetben kívánának felhalmozni a világ valamennyi fontos fustmányát. Az anyag végtelen, a helyiség véges.

Bánáti Tibor Bajai aradiakapszorosított címmel megjelent könyve ezzel szemben véges, rendszeres, áttekinthető érvényű, befejezett gyűjtemény. Kerulon nagyon művészi, tudományos, közéleti aradiak a bajai múlt két évszázadából: Ágoston Vasoltól Weinstorfer Adolftól. A szerző képzeltet kíván adni bajai művészekről, hírességeiről, patriáktokról, bárni szavak által, de mégis úgy, hogy az olvasóban valamiféle benyomás maradjon, míféle emberek is voltak a benne felsorakozók.

Acétt szöveget, hogy az olvasó emlékeztető idező az ismert nevé vagy elhomályosított szerepű bajaiakait, akik úgy sorakoznak a könyvben, mint képzőművészek a fustmányok. A dokumentumtörténeti életrajzok annál is inkább emlékeztetnek a képzőművészi portréra, mivel terjedelmük nem jelzi az ábrázolat nagyságát, fontosságát. Ismerők aradiakapszorosítottakat, ahol valamennyi ábrázolt személy ugyanolyan méretű fustmányon, ugyanolyan keretben sorakoznak egymás mellett, s lehet, hogy az egyik évszázadnak örökös volt, a másik csak statisztika korának szereplője. A szerző

valahogy így képzelte el két évszázad bajai szellemiségének aradiakapszorosított: az a terjedelmű, hanem a jellemzésből derüljön ki, melyik volt a főnök, melyik tisztelőre méltó, egyértelműsített nagy emléktől mellékelik.

Bánáti Tibor Aradiakapszorosított nem Bajai város elcsúszt két évszázadának története, mégis sikerült így olyan képzőművészi, pozitív lelki-patriotizmus jelenlétét érzékeltetnie, melyben ki-ki mint sajátját veheti tudomásul a képsorozatok mögött kóvethető kiművelhetetlen kincseinket, ut az érdekes és értékes bajai szellemiségét.

Olyan könyvet vehet kezébe az olvasó, melynek minden szava, sora, ha áttekinthető is, de Bajáról szól. Műfaját tekintve nem történelmi szakmú, nyelvezete nem a közölköző kiművelhetetlen idező; emellett jóval könnyedebb, népszerűsített, ahol a nekrológia stílusban írt. Bence jól megőrzött patriáktusok életét tudományos igényű feltáró megjelölésekkel és értelmezéssel ható közölközések, a lényeggel feldolgozott események. Ebben a kisnyomú, felbontott világunkban a város múltjából, a bajai hősiesség rohantat meg feledésbe szoroklánd és sokminden, ami valaha is értéket képviselt, aki valaha is értéket teremtett. A Bajai aradiakapszorosított közzé-kerre invitál. Színes, érdekes, változatosban gazdag idező, a benne élt alkotó-teremtő emberek emlékeztet, akik a városot egykor olyan nevezte, magyáztették, hogy az országiszerte megőrzötték "Kis-Pest" búsító rangot érdemelt ki. Ez a gazdag "képzőművészi" nem csak kitalálójának, de hírlapjának magánuladónak lehet. Ha igényt tart rá, és a Tűr István Múzeumban megőrzésbe birtokba vesszi.

Kovács Zita

Megjegyzés:

A könyv gyakorlatilag megjelölésének hiányában előszövezt. Csak bírálat szerzőnknek a kiadó érdeklődésének köszönhetően. (A szerkesztő)

A KÜLDETÉS

Míg a város népének jelentős hányadából verbuválódott tömeg két híján ostrommal való támadásra kissabodítja a városi úti lakosságból az egyetemi szaktanár, a Grassalkovich-palotában sem maradnak tőlünk. Az 1956. október 25-én este lovert eszlagok és a Kamarás-Dunája börtöngett Székán hiány csak a rendszer külső homlokzatfelméncyét alakítja át. A hatalom régi szerkezete még érintetlen.

Több október 26-át frank: a leg fejtebe be helyreépítését a belvárosi templom déli harangszórástól fölraesztett falambra. A visszaforduló tömeg elborítja a Szentháromság teret. A megzabolás hangszórók felállása az üzemek munkáit, hogy villamoszámak kildősteték, és a képviselők bilakdátlanul menjenek fel a nagy tanásterembe. A Posztógyár villasztotnainak egyike az előző közelményben már szereplő Nagy István. A tanásteremben összesereglettek a gyár munkásainak érkezőse előtt lekövetőtt a tanácselnök, Osztermann Béla. A munkásokdőlőttekkel kilegészült gyűlés azután három olyan bizottságot választ, melyek felállításra bőles előrelátást tanúsítanak. A néphatalom új gyökereit nyilván szétösszenem érik meg, hogy a forradalmi helyzet milyen területeken hívja körülfekszett irányítást. A nagyteremben gyűléseztől alkalmi előlektorok alkik végtelenségig csemekák kijelölt köldöttek lehetnek - közigazgatási, katonai és gazdasági bizottságot választottak. A gazdasági bizottság öt tagjának egyike Nagy István. Neve a következő napok, ezt hímnapi eseményeknek leírásában gyakran bukkán meg fel. Ez a következőkkel magyarázható. Nagy István lezadmányvezetőse, gyorsan és találkan foglalnani tudó, energikus egyéniség, aki az előlebert forradalom vezető szeméinek dindára juttatásában önmegvalósítást éli ki. Népszerűsége is precedens nélküli a vezető szerepe. Ott találjuk őt a Baján örvénylő forradalom minden forgatagának centrumában. Ezért természetesen fizetnie kell majd. Az 1958. március 14-én lezarduló monstre-perben őt sújtja a legelsőyosabb ítélet.

A gazdasági bizottság első ülését már aznap este megtartja. Összehívják a város lémezinek vezetőit: hozzák magyarul közleked-nyilvánlatásukat. Az egyik felmérős viszonyg meggyugtatást eredmény: Baja élelmeszer, energiaszóródó és ipari anyagszámakészítő három hónapsra elegendő. A Nemzeti Bank főigazgató trezorja is képes finanszírozni anyegyede pénzügyáramlást.

Október 27-én a forradalom öntővényű továbbgördülése a katonai bizottságunk elkezdi gondot. A délután folyamán a város, háza előtt megjelenik, nemi lezede, és egyre igazottatubbá válik a tömeg. A budapesti harcok hírére a rldőlkődés a városban is szétterjed. A kombattáns bajamó tén-

telek foggyvert és szállítóeszközöket követelnek, hogy a főváros szabadidőharosainak segítségére siessenek. A katonai bizottság tisztagjai ellennak a polgári lakosság villogatlan felgyűverésébe. Ellenérzésükben nem kell feltétlenül a loztm rad görösök reflexióise néző megakozódást látnunk. Egy forradalomban adódhat olyan helyzet - lásd Budapeston a Rádóli ostromát - amikor villogatás nélkül kell osztani a puskát a toheratortól minden harcolni késs jelentkezőnek. Csakhogy Baján a foggyverek nem szétlaltak meg. A katonatisztek végül a következő kompromisszumra hajlanak: voluntásuk be a foggyvert követőket, és katonai egygégként vessék be a szabadidőharosok bandériumot.

A hadiellenőrtől hivatali parancsmólat, Nagy Pál őrnagy a bevonatultás tőshelén lebonnyóltatás nem látja lehetségesnek. A katonai bizottság ülésén jelen van Nagy István is, aiki késs a gazdasági bizottság közlekedésből élelmiszert és önmagyanyagot biztosítani a fővárosba induló expedíció számára. A tisztek vonatkozását látva előre áll a katonai bizottság "civil" ellenfélének, hogy a megmozgítás végrehajtását kiképzésértesse. Am a katonák ellenkezőse miatt patthelyzet alakul ki. Úgy látózik azonban, hogy a délután során a foggyverek feloldós híveit felgyűjtésig álláspontra. A tömeg foggyvert megantartását látva, és nyilván az irányítatlanság vilás veszélyétől tartva, Nagy István maga hívja fel a honvédelmi miniszteriumot, és bessel János Károly miniszterrel. Kérésre: a rldőlközés korrelált szóltasi fel a H.M. a bajai timentőket álljanak el szándékától, hauntkossalára szülésig nyússon. Majd a közelmény kécsébe mint Nagy újra találóan, ezáltal illővégy vezetőrnagyunk sürgősi a felhívás közzétételt. Végül az este előlában a rldőlközésben suggyvert a miniszteri feloldást, és a foggyvert követők szétösszenak.

Október 28-a vasárnapra esett. E nap bajlában, 4 óra körül a Szegedi úti pánélós lektanya parancsmólkósága kísérletet tesz a város felétti hatalom átvételére. A katonai puccs előlata világo: lényegében az október forradalomban már országosveto előlőttét rendszer helyi restaurációjára törekvésnek. Esztőlőzik a statárium visszaváltása, az öt lőnlő nagybő csoportosulás megöltés, foggyvertgyűjtés, kijárási és szusszalatlan elrendelés, a város id-és bemenő forgalmának lezárása. Az akciók végrehajtók galád esult alkutaszának háromszor példányban kinyomatott hirdetőnyeltek a Forradalmi Nemzeti Bizottság hírdőlvényi forgalmazását. Az elve kudarcra ítélt kísérlet végrehajtóinak erejéből csak a Szentháromság öt bejártatának pánelósjárművelkök viló lezárására futja. A vezérőnyos dőlőttét azonban foggyverek lenfektetés áldozatának vére fut be. Az önmagyanyos visszamélekedés leírásai elmentmondók, a legvilószóndóbb vilózatnák a következők látszik: Kulissis Ferenc munkás indultus szóvöltésbe leveredik egy tiszttel. A mentőlőni kécső fiatalemberek utána lönek a városba sarkán tájéklán illő

pánélózott járműből. A rldőlközésőző nagy lényeggyűjtőfoggyvert orszagt súlyos sebet üt, és Kulissis a kórházban behalál sőrőlősebe.

Azt, hogy Bajai népének tudatában a Rákosi-rossam felülmúló építkezés rendszere már október 26-án porig rombolódott, leírjam az emült állomással. A lelkes felélti uralom visszacsarozásót remélni egy stratégiai pont elmozdításától és egy átlátszó kobolmányi hatásától, több mint avírtás. Azt, hogy kudarcauk az orvászínélősekre érlelő már délután érzéklük, lakai a következő: Ferencz Ferenc alezredes (a pánelóslektanya parancsmóka és Dombi István százados október 27-á lemondása óta városparancsmóka is) már a nap délutánján a városba sarkán építkező hivata a demokrátiuk pártok képviselőit. Kéri őket, segítősnek nőki a rend funatartásában. A Szocialdemokrácia Párt képviselőitben Gossál László, Hanák Endre és dr. Szerdahelyi István jelentek meg.

A harmadik holt foggyveres hatalomátvétel kísérlet a következő napon léteik egy olyan következőnyert, mely a demokrátiuk átalakítás frissen vilasztott vezetőit is kőssn lenni lepi meg. Október 29-én reggel sztrájkba lépnek a Posztógyár munkásai. A délután során háza kerestek fel őket Hanák Endre és a város új tanácselnöke. Az utóron csoportosuló tömeg végül is hallgatta a gyűléstőlőse, mikor a városi foggyveres fiatalok érkeznek. Az egy ártangalódó munkások most már végleg megakozóulják magukat. Következők: induljon bajáról egy kildőltőség Budapestre. Gyűléstőlőse meg a saját szeméklőtté arról, kik birtoklók a főváros, kik a törvényes hatalom tönkölyös gyökereit. A kildőltőségbe a munkások Nagy István jelölék ki képviselőjüket. A Gyűlésőszővgyártó kétezer alkutaszotjának munkás alakója lánerakcióit indít el. Sztrájkba lépnek a többi üzemek munkásai is, továbbé megakozóulják a városi ideiglenes munkálistasztot.

1956 októberét a nemzeti gondolkodás anygmértékű szeminközés, ugyancsak az eszméinek egyidőre megfogalmazásá jellőmés. Míg a Posztógyárban felerjed a forradalmi indulat, métkődésbe lép az ideiglenes Forradalmi Nemzeti Bizottság is. A városihasa hístmésterében: meg pontból álló emlíktörtét állítanak össze. A Szentháromság teréről a délközéttől szállító gőpörök. A kildőltőség tagjai: Hanák Endre, Maróczy Géza, Nagy István, Tóth István százados és Vlasits István. A járművet - mivel plétája nem mutatott hajléndóságot arra, hogy a budapesti

puskaporfútbé beleszagoljon - Osszvald Mátyás a Gyapjárővezetgyár tengerépiszoci sőtjé vezeté.

Míg a Posztgyár öreg, hatólétes Mercéde-se alatt pattogtat a makadámút kövé, vessünk egy pillantást a delegáció irataiba. A négy plusz tíz pont lényegében az egyvetei ifjúság ötötör 23-án megfogalmazott követeléseivel eseng egybe. Anyában lép túl a lényegetei hallgatósá kívánásáig, amennyiben ezt a közbén elvett hat nap történésé szükségessé tessék. Ébért szól az orosz csapatok fegyverzetnetre való felszerítéséről, továbbá a státárium visszavonásáról. Az események gyors pergése következtében a küldöttség tagjai is csak a robdó kocsiában tanulmányozták át az iratokat, melyeket Nagy Imrénél átadtak majd, és szemesek tudomású azokról a követelésekről, melyeket képviselőiknek kell. Van ugyanis útpolgárvisszaútan egy olyan kényesértő eszák, melyről a hivatalos irat nem szól. Nevezetesen a bajai satrjúkötöttség határozatának az a lauzálása, mely asorint a város munkásságát: "szárjálca lépett mindaddig, amíg Nagy Imre hivatalos kormányja a magyar nép jogos követeléseit nem teljesíti." Mindez az "Ügöcsön non orozom" ör-tőlérőtelésének komikus situációjá is lehetne.

Csakhogy - természetesen a delegáció erről nem tudhat - gépkoosjúkial egyötöbön sok tuzantyi járnál halad Budapest felé, az ország számos tájának egybehangzó alkaranyvélőntésének. A forradalom idején egy ötreme döbönnak a szék.

A személyesítő - melyre előzetesen egy nemzeti szűrés és egy fohér lefogótt is fel-szereltek - dorombóba nyeli az 51-es úton a kilométereket. Többel magasságában az úttól balra szöveti harcolások és lövészek állnak a földelő, de a kördét forgalmát nem ellenőrzik az oroszok. A Mercédes áthatald Harasztin, Pesterszöbötön, és a Szolnoki úton beleanyagodik a Hazai Fésűs-fonód épülete elé. Az éjszakát a gyári munkásszálláson szerencsék ötölténi. A porta asonban sötét, az úscm területén nyoma sincs az éjszakai. Továbbhajtának, és a Ferenc körút elején, a Mester utca torlorkolatába sűrű tömeget látnak sötétlőn. Pontosanban: a hangra figyelnek fel, ugyanis Kozsuth-nótták énekelnek a tünemény. A kapolajkában fegyveres felkelők húzódnak meg, a Dorros téren viszont orosz tankok sűrűsödő-állás előtt haladnak el. A helyi szolnokiak ismerő éscorogók figyelmeztetik őket: ideje odébb állni, mert az este behalászatóval a fegyverek is megadósulnak majd. Mikor a bajunk megemlékik, mi a célja küldetésüknek, vil-lalják, hogy reggel elkísérték őket a Parla-menthus. Am az éjszakát el kell tölteni valahol. Újdonált postá barátait a Berzenyey utcába lauzalozták őket. A személyesítő egy lapubejárt biztonsághyan keres menekülést, a hat vendégét pedig egy tulajdonosaitól elhagyott első emeleti lakásában helyezik el. A felkelők sprátai egy-szerűségű szállásukat és ételmüket megősezzék a delegációval. Másnap reggel

elvezetik őket a Tüszölő utcai felkelő-főhadiszállásra. Anygal István, a ferencvárosi szabadságharcosok parancsnoka előreléti ember, és két kísérőt rendel ki melléjük. A fővárosban nem lehet akadálytalanul kőlekelni, csak a beavatottak ismerék az utca-öröl-ösvény változó és továbbhaladásos szükségése jelzésvakát.

Márközé és társai csak a reggelen járnak a Kilyén lakáryánál. A falakon golyónyomok, az utcában kudarvot vallott támadók légtéjt pincelósi.

A két szabadságharcos kísérővel haladó Mercédes akadálytalanul előli a Kossuth teret. Nem könnyű bejutni Nagy Imrénhez, a Földművelésügyi Miniszterteremben kell sorukat kívánniok. A nagyteremben közel kétezas hasonló küldetésében járó sorstársukkal találkoznak. Mivel a minisztertanács csak 50-60 főt tud fogadni, a bajai delegáció úgy dönt, hogy Márközé és Nagy maradjanak fenn. A többiek a gépkooszával hazatérnek.

A kösleönték létszámá néplépvéslet a vá-roközist ésszerű tevőkénységéllé tölti ki. Mivel a tanácskozás korlátotment időtartama alatt csak kisszámú vezetőknek kap-hat szót, egyetlen memorandummal dolgozzák össze a számos ponton egybehangzó követeléseket. Rövidcésen áthivat-ják őket a Parlamentbe. Újabb várakozás következik, Nagy Imre most mondja el em-lékosetes ötötör 30-ig rádióbeszédét. A miniszterelnök a többipártrendezőrt kor-mányszást és es ennek megfelelően átalakít-ott kabinet növsorát jelenti be. A minisztertanács termébe gyűlekezéseket Rózi Ferenc, Kádár János és Tildy Zoltán fogadják. A félkörghán helyet foglaló kül-döttek önének egyik székén Nagy István, mellette Márközé foglal helyet. A tanács-kozás lefolyásán a követelésekrőlpp emlé-kezzük vissza:

Tildy ötvölé a delegációt, és türelmet kért Nagy Imre úrközöségé. 60-80 főt tölti meg a termot; a szendes morághól Márközé lő-hallja, semint Tildy szomszédjához. Erdőben szól. A volt körtársaságéi élénk örül a kormány és a néplépvéslet szembesítésé-nek. A küldöttek vilóban az ország társu-dalmi leeresztetését reprezentálják. Munkás, ügyvéd, parasztember, tisztviselő, tanár egyaránt található a néprühonok gyűlekezésében. Egy tiszt a Horthy-hadsze-reg egyenruháját öltötte fel. A lapos és forróállól oldalpillantásukból nehéz lenne azt következtetni, hogy a küldöttek a régi rendszer restaurálásának szándékával ke-rekéltek a kormányzórt.

Nagy Imre rövidesen megérkezik. A terem hangulata feszült, az ország többét várt a rádióbeszédében elhangzószóttalnak. Nagy Déla veszprémi tanár kap szót: megköszöni a követeléseket felolvassát. A miniszterelnök két ponttal nem ért egyet. Az orosz csapatok november 2-ig való kivonását tohalmis-ítálag sem látja lehetségesnek. Működés: a városi szerződés az országgyűléses ratifikál-ás, annak kell felmondótn. A küldöttség-ből feljuttat egy ügyvéd, és nemzárkózt jogi preszulesekre hivatkozva, illetékes fő-

rumsnak mondja a kormányt. Nagy Imrét előléri az indulat; ha majok jobban tudják - csaple az asztalra fejvetszűnűet - csinál-ják! A termébe egy bilgéri-összés felkelő-vezér robban be. Emberei egyik fővárosi téren néznek farkasszemet az oroszokkal. Az indulat pattanásig feszült, és a szovie-tek nem vonnak vissza, a tűzharz látróban. Nagy Imre türelmetlen int a pestieket, megfőörve, hogy intőkednie fog. A kedő-lyek már osslapodódnak, mikor a szolnoki küldöt megfogadja a vészharangot: a Tis-szin folyamonatzen kelnek át a beözölő oroszok!

A termében ölék jórésze előtt világos, hogy a levegő néhány kibugósított problémák sütyétől terhes. A kibontakozás formuláját Nagy István találja meg. Rövid, bigdét felszólalásban javasolja, miután követelése-üket elmondták, téveszessék, hűgylgés Nagy Imre a kormányt. A tanácskozás 17 óra után fejeződikbehetet be, ugyanis néhány perocel később Nagy Imre újra szól a nem-zetnek. "Magyar testvéreim! Tudatuk bun-teleket, hogy a kormány kezdeményezé-sére a szovieg csapatok kívánatlansá mojk-kezdődött." Hogy a rádiónyilatkozatban me-lőcsre szerepe volt az országban átköszö-dő indulattal való szembesítésének, nem tudhatjuk. Azt sem állíthatjuk, hogy a szét-szedődő delegációk nyugodt léleklék túsak. Anyait viszont elmondhatták: küldetésüknek eleget tettek. A találkozó légkörere mindelő bajai küldöt úgy emlé-kezik, hogy a hangulat nem volt ellenséges. Biztak Nagy Imrénben, úgy érezték, a hatá-rolni ké kezelen van.

A Berzenyey utcába gyalogosan tértek vissza. Mivel közben Bajáról megindították a Budapestre irányuló szegélyállományy-akat, a 43. sz. AKÖV egyik visszatérő tenger-gépkooszájával utaztak haza.

dr. Dániel József

BOKRAINK

Mistán leggyakoribb félték bemutatását magtetttem, a követelésekben a boloz, ismerje természet, mely légyzárú növényeink ismeretszóra tessék figyretet.

Bevezetőül hadd idézzék néhány szókop-olsolott a növénytanopertről vagy a csoport-ébe sorolható fajokról szóló ismert és ismeretlen szerzőkől származó állításokból:

"Reszket a boloz, mert madárka szállott rá..."

"Reszsholoz a domboldalon..."

"Jázmiboloz kihűlik az uterim..."

"Öst éjfel issik a galagony, issik a galagony ruháj..."

Hogyan is értelmezhető növénytanban (botanikában) a "boloz" szó jelentése?

A boloz nem fűzős, hanem habitusában ledőző, a természet (trész - és ágründszor

alkalmazás) vonatkozó megnevezés. Előfordul ugyanis, hogy egy növény egyszer fateremtővé válik, míg mások uszupán bokrosztor marad. A fekete bodza pl. leggyakrabban tipikus bokor formát ölt, de ha fiatal korban lenyesegetjük oldalágait, magas és vastag törzű igitó fűvé növekedhet. (Magam is láttam már földmúzeumból is vastagabb törzű, 2 méteresenél magasabb példányt beálla hazánkban és külföldön egyaránt!)

Minden olyan fű száru növény, amelynek törzse a talaj közelében elágazik, bokroknak nevezhető. Ilyen növényekkel mind a kultúránövénnyek, mind a vadon élők között szép számmal találkozhatunk. Egyes gyümölcsfaikról (pl. őszibarack, meggy, birsalma) beavatkozás nélkül bokros példányok fejlődnek.

A vadon élő - közeli rokonságban álló - fű-nemzetség tagjai között akad fateremtő (fűfűz fű), bokor habitusú (fateremtő- és hecskefű), de csupán szarvú maradó (cinege fű) is. A tipikus háromlétes habitust az alábbiakban ábrázolhatjuk:

Környékünkben az alábbi bokor termetű fajainál találkozhat a vírus környékön barrogoló, a növények után érdeklődő természetbárá: kökény, galagonyafűfű, fekete bodza, gyulagyal, berkenye, lúdos som, vadjuzsa, vadrozsa, törökgyógyó, kányabugátja, kosokérigyó, néhány fűzfűle veresgyűző som. Közülük a leggyakrabban előforduló fűjokat szeretném közelebbről bemutatni. A bemutatás néhány botanikai

jellemző és praktikus - főként gyógyászati - tudnivaló leírására szorítkozok.

Kökény (*Prunus spinosa* L.): Fűfűz virágú bokorszaporítással lona tavasszal találkozhatszunk. Úgyis átvitéseiről, megkülönböztethetjük természetéről könnyen felismerhetők. Panyar gyümölcse az első déres napok után ("ha megcsipő a dör") fogyasztandó válik. Lelelvár, egyes országokban például készítenek belőle. Virágjából készített fűzet fokozza az anyagcserét, mérsékeli a magas vérnyomást. Kérgéből és leveléből készített fűzet vérzéscsillapítósnak alkalmazható orvudomány.

Galagonyafűfű: Fekete galagony-Guttagus nígri W et K.

Egyhéjűs galagony (v. monogyula Jacq.) A fekete galagony mint ritka duna-átrány faj élves védettséget. Környékünkben szarvanyomással találkozhatunk néhány példány a tájékelemi környezetben. Az egyhéjűs galagony ma gyulakoribb, szinte az egész város körüli hatáiban - főként azonban vapatarkok közelében - fordul elő. Fűfűz virágú változatával parkjainkban találkozhatunk. Egyetlen héjű és egy eszterházi van, amely helyeg lett a növény is. *Dryobalan* (a gyógyításban felhasználható növény megkezes neveztek *d r o g a n a l i*) a virágos, leveles ágúgyök és a termés is hasznosítható. A pirosodó bogárból és leveles ágúgyököt tevé készítenek, virágjából készített kivonatot pedig a "tonik-italok" készítésébe használhatjuk. Széstimuláló és idegnyugtató hatású készítmény.

Fekete bodza (*Staubucus nigra* L.): A legrégibb lévő parmezónesöről, vastag fűfűz

béllásbetétéről, illatos virágzatáról könnyen felismerhető fajunk. E faj többsége, nem tévesztendő össze az évenként talajból megújuló, eszterházi földv. gyulagobozával. Virágjából ill. szőlőfűfű/feleto bogárból készített szörp kitűnő köhögéscsillapítóként, valamint C-vitamin forrásként javasolható.

Csephegyő/csephegy, gyaproszsa, vadróssa: Rosa canina L.): kitűnő C-vitamin forrás. Illóolaj és karotin, valamint pektin tartalma miatt vaso- és hölyagpenaszok esetén javallott, kiváló vizelthajtó. Gyógyászati előlők meg az ései fűgyök bekezesére előtt gyűjtésük be. (Gyűjtéskor tanácsos alkalmas leasztyét használni, mert meg a levevényekben is előforduló hölyeg tüköktől szinte embe érintésre már a bőrbő akadnak!) A dresztepe termékekkel (25%-os eukorizálatból) készült az ún. "beszoldi lekvár", amely sokalnak hágyománosan levezet eszterházi.

Keszeberőg (*Rhusyponus europaeus* Mill.): létevényben szénződő termésk (rózasszínűsűrga) vna, amely lombhullás után is sokáig "dőlözög" a ször szől legrög hajtsalomban. Kérgéből készült orvudomány, termékekben kipréselt leveles levonv. felülülő állatok (rühátka) által okozott létezés kezelésére használják orvudomány. Fajtesztérével - az örökölő japán keszeberőgével - egyre gyakrabban találkozhatunk városunk utcáiban, hízásk udvarán.

Kövesházi úrszalkány a "cserjék" köztbeszerek.

dr. Laki Ferenc

Kiállítás a város iskoláinak történetéből

A bajai oktatási intézmények a közelmúltban közös kiállítással tisztalegtek a magyar iskola évezredek története előtt. Az országos jelentőségű évforduló itt egy fontos helyvel is összekapcsolódott, az eseményre ugyanis a Baja városi nyilvánításának 300. évfordulóját ünneplő eseményorozat részeként került sor. A Báryai Júlia Szakiskola díszteremben és szomszédos helyiségekben kiállított gazdag anyag méltóképpen illesztette a város iskolahálózatának sokféleségét. A tárléka szűfolt, sárgult dokumentumok, fakult bizonyítványok, régi fényképek, a falakon sorjázó óreg tablók és a megbámulni való, ábrák taneszközök érdekesen, színesen idézték fel a bemutatkozó intézmények rövidebb-hosszabb történetét. Az idősebbel, mint magam is, rácsodálkozhattak egy-egy régen látott, fiatal arca, meghatottan ismerheték fel rég elporladt, kedves tanítójuk keze nyomát egy vilámkori tanítási vészlapon, az iskolatör-

téneti emlékek közt szemlélődve gyulakori emlékek elevenedtek meg, az iskolák múltjáról és maguk múltjáról is rábukkantak, s rá az örökké múló idő szorongató élményére. Nekem, miközben a kiállítás szöszűn kaleidoszkópjában a látható történelem képei perogtek előttem, a feloluló személyes emléken túl a távolabbi múltba is elkalandoztak gondolataim. A kiállítás alkalmát szolgáltatót közzé évforduló kapcsán azon is elgondódtam, hogyan is alakult az út, amelyen iskolánk a jelenbe érkeztek.

Éppen ezér éve történt, hogy Géza nagyfejedeleme az általa behívott Benedek-rendi szerzetesek részére Szent Márton hegyén apátságot alapított. Talán nem túlzás azt mondani, hogy akkor és ott dőlt el, világnak melyik felén bontakozik ki a magyar történelem. Az aktus ugyanis arról tanítokdik, hogy a száz évvel korábban a Kárpát-medenoébe települt magyarság

nomos földrajzi helyét találta meg Európá közepén, hanem ekkor már, a megmaradás esélyeit bőséges mérlegelő fejedelem előrelátó döntése legalább ezt jelezi, az európai kultúrának is részese kíván lenni. A ma Pannóniának nevezett helyen megépült bazilika és monostor a keresztény hitte együtt a nyugati típusú művelődés alapjait is megvetette Magyarországon. Az apátság iskolája az első a kövelesző évszázadokban megokosodó kolostori iskolák közül, amelyekben a latin nyelvű oktasón és íráson kívül mindazokra az ismeretekre megtanították a papi pályára készülöket, amelyekre hivatásuk gyulakorlása és hívek nevelése céljából szüksegük volt. Az iskolának későbbi székesedésének a jele, hogy a 14-15. században az egyre nagyobb számban szerveződő városi plébániák mellett is iskolák alakultak, s meg inkább az, hogy a 16. század második felétől a nagyobb helyeken már világi tanítókat alkalmaztak.

Folyt. a köv. old.

aldk nemcsak a papnak késsülőkkel, hanem mind több olyan fiatalal is foglalkoztak, akik más életelői érdekében választották a tanulást. A reformáció és ellenreformáció harcailban formálódott ki végül az iskolának az az eszménye, amely 17. századi megvilágosulásával a magyar iskolágy első nagy felvirágzását hozta, s amelynek a művelődési anyagot és az iskolaszervezetet alakító elvei jó kétszáz éven át uralkodtak maradtak. A jezsuiták tanulmány szabályzata, a Ratio Studiorum szemléiben gimnáziumok és felsőfokú intézmények sorát alkult, s ekkor jöttek létre a protestáns egyházak neves kollégiumai.

Mindaz azonban a királyi Magyarország területén és Erdélyben történt. Baja ebből a fejlődésből kimaradt, hiszen ez a vidék, Magyarország egész középső részével egyetemben, török uralom alatt állt. Gyors változás az 1686 végén bekövetkezett felszabadulás sem hozott. Tíz évvel később, 1696-ban uralom Lipót császár, feltehetően a stabilizáció szándékával is, városi rangra emelte településünket, a díló, fosztogató lakosság, majd a Rákóczi-szabadságharc hadi eseményeinek hátrései azonban még jó ideig bizonytalanságban tartották a város esélyéket sem nagyszámú, gyakran cserélődő lakosságát. Bizonyos nyugalmat csak az 1710-es, 1720-as évek hoztak, amikor is Csáky Imre kalocsai érsek, majd Czobor Márk, a vidék földesura nagyvárúyi betelepítésekkel igyekezett megmozdítani a bennül gazdaságot. A magyar, német és szlovák katolikus telepek számára az érsek 1722-ben plébániát alapított. Az első bajai iskola e mellett a plébánia mellett alakult ki. A III. Károly által 1714-ben megerősített városi rang, úgy tűnik, lassacskán városi öntudatot is adott a polgároknak. Így történhetett, hogy alig több mint három évtizeddel az elemi iskolák megnyitása után középiskolát is kikövetelt magának a város. Az érsek és a földesúr engedélyével 1757-ben kezdte meg működését a latin kisgimnázium, amelyben ferences szerzetesek a jezsuita típusú gimnázium ún. grammatikai osztályainak tananyagát tanították. Az évszázad végére kiteljesedett az elemi iskolai oktatás is: alkkortól (elsőbb három, majd négy tanítólévi) végyes, azaz katolikus és görögkatolai ún. normál iskolák működött a városban.

A gyorsan fejlődő, gazdaságilag is egyre erősödő város iskolahálózatát a 19. században épült ki. Ennek első, látványos mozzanata az volt, hogy a

város tanácsa elhatározta, új épületet emeltesk iskolái számára. Olyant, amely méltó az oktatás rangjához. A kor viszonyai közt valószínűleg palotának számító épület 1815-ben készült el. A földszinten az elemi iskolákat helyezték el, az emeleten pedig az éppen akkor határozatlanságú bővülő gimnázium kapott helyet. (Az építkezés a város hét-nyolc évi teljes bevételel felémésztette.) A III. Béla Gimnázium kapujelzárata mellett szerény márványtábla latin nyelvű felirata máig hirdeti a művelődésért áldozni kész ösök nemes szándékát: Charne sune posteritati dicat oommunitas. Kedves utódnak ajánlja a közösség.)

A lakosság számának tempós növekedése és az iskolás létszám fokozódó igény a következőkben újabb és újabb iskolák alapítását tettes szükségessé. A bővülés két úton folyt. Egyrészt további felekezeti nyitottak iskolákat (reformátusok, izraeliták), másrészt a belvárosban kívül más városrészekben is megkezdődött az oktatás. Legrégibben Szentistvánban, de az akkor még nem tartozott Bajához. Az alvén 1840-ben, a felvégen 1856-ban indult a tanítás a ma is meglévő iskolákban (Rákóczi, felsővárosi gyakorló). Ebbe a sorba tartozik a kalocsai iskolánövérk iskolája is, amely 1870-től népközlaként működött, majd a 20. században vertikálisan egyre bővülve a Tóth Kálmán Gimnázium és Szakközépiskola elődjévé vált. Az 1870-ben alapított tanítóképző gyakorló iskolájában 1871-ben kezdődött meg a tanítás. A múlt század második felében, de különösen a kiegyezés után meglőduló polgári fejlődés a hetvenes évek végére újfajta iskolák iránti igényt érelet meg. Az ötvenes években nyolcosztályos fejlődő és elsősorban elméleti képzést nyújtó gimnázium mellett olyan iskolákra volt szükség, amelyek a gyakorlati pályákra készülőknak adnak a népközlaknál alaposabb ismereteket. Így került sor 1882-ben a kereskedelmi és iparostanonc fiúiskola, majd 1888-ban a polgári fiúiskola alapítására. A kezdetben közös igazgatású két iskola a Kőzponti Általános Iskola és a Jelky András Szakképző Iskola elődje.

A század végére a város gazdasági fejlődése elakadt ugyan, de a város vezetőiben továbbra is működött a lépéstartás igénykezete és az országos közoktatásügy újabb kihívásaitól táplált iskolalapító szándék. A 20. század elején Baja iskolahálózatát polgári leányiskolával (1903) és a kiscsévolyi elemivel (1912) bővült, s ekkor jelentek

meg az első szakirányú középiskolák. 1904-ben kezdte munkáját a kertmunkás iskola, a mai Bereczki Máté Kereszteti Szakközépiskola és a húszas években a két felső kereskedelmi iskola, a Türr István és a Bányai Júlia Szakközépiskola elődei. A korábbinál mostohabb körülmények ellenére ezzel a városban olyan iskolahálózat alakult ki, amely a bajaikornal kívüli a további tanulni vágyó környékbéli fiataloknak is bőséges választéket tudott nyújtani. (1929-től az iskolánövéréknél már tanítónövérék is működött.)

Az utolsó fél évszázadban a középiskolai képzés tömegessé vált. Ez mindennekeelőtt azszal járt, hogy a meglévő iskolák tanulólétszáma ugrásszerűen megnőtt. Később a változó igényekkel kiszolgálva a szakirányú középiskolákban új képzési formák honosodtak meg, az ipari szakmunkásképzés a kereskedelmi és vendéglátó-iparival egészült ki, és új iskola, a német nyelvű gimnázium alapítására is sor került (1959). Felfejlődésének szép bizonyítéka a gyűjyőrű, új épületegyüttessen működő Magyarországi Nemzetek Általános Művelődési Központja. Az alapfokú oktatás 1945-től nyolcosztályosá vált. Az általános iskola a korábbinál egységesebb és magasabb színvonalú képzést igyekezett nyújtani a 6-14 éves korosztálynak, s később egyre több helyen arra is törekedett, hogy tagozatos (speciális tantervű) csoportok indításával érdeklődő tanulóknak lehetőséget adjon egy-egy műveltségterület alaposabb megismerésére. A specializáció egy esetben új iskola alapításával vezetett: a Kőzponti Általános Iskola tagozata 1975-ben Ének-Zenei Általános Iskola néven önállósult. A régi épületek szűkössége és egy új városrészes kialakítása tettes szükségessé az újvárosi iskola felépítését. Az 1981-ben átadott intézmény, mai nevén Újvárosi Általános Művelődési Központ, az iskolai oktatásban több feladatokat is ellát.

Régóta és joggal mondogtjuk, hogy Baja iskolaváros. Ez nem egyszerűen azt jelenti, hogy sok az iskolája, nem is csak azt, hogy a vidék oltárszék központja, hanem főleg azt, hogy iskoláiban a hasonló nagyságú városoknál jóval többféle képzési lehetőség közül választhat az ifjúság. Az csak a ráadás, hogy a mindennapos iskolákban kívül a művészeti érdeklődésű gyerekek igényeit szolgáló zeneiskola (1926) és vizuális iskola (1922) is van a városban. A kiállítás gszndog múltat idézett fel, és képet adott az értékes jelenről is. A közös bemutatkozás öltözet csak diócsérni lehet.

Bálint László

EGYSZER VOLT...

Most, hogy 1956 is emlékezésed, koszorúzás, történelem, sőt politika lett, arra gondolok: a történészek holt anyagból dolgoznak, okiratokból, újságokkékből, arohív felvételekből. Nem tudják, hogyan is éltünk fél évszázaddal ezelőtt.

Elmesélek egy igaz történetet, amit még soha senkinek nem meséltem. Előbb jó okom volt rá, utóbb a használaton kívüli emlékek tárolójába raktam, rég volt, Rákosi Mátyás diótelen királysága idején.

Már megvallottam, hogy szerintem Baja a világ közepe. Ennek a csudás városnak valmicske köze még Rákosihoz is van.

Először: néhai apósom, Zákányi-Burkik András tisztifőorvos beszélt Rákosiról. Annak éppen feléledt a csillaga. Bandi bácsi a világ orvosa, a Rosenberg (nagy Rosenfeld, nem tennék rá esküt!) főképed pedig gazdag kocsmáros Adán. Rákosi idősebb testvére s Bandi bácsi jó pajtások voltak, a háború után se szűnt meg közöttük a kapcsolat. Rosenberg nem magyarosította meg a nevét, és szemrebbenés nélkül letagadta a rokonságot nagyratörő öccsével. A két egykori diák, Rosenberg és Burkik már gyerekkorában is utálta a kis Matyit.

Másodszor: 1940 novemberében a nagybeteg Babits a hírré, hogy Rákosi kiszabadult politikai fogságából, és útban van Moszkva felé, azt írta "beszélgető füzetébe" Gellért Oszkárnak: "Rákosi Mátyás tanítványom volt Szegeден. Legjobb tanítványom. Stréber." Szegény Rákosi ötdikében és hatodikában nyitotta a latin grammatikát, olvastat Reges Romanorumot, Cornelius Nepost, Ovidiust, Cicerot, Tibullust. Babits tanítványának lenni kemény dolog volt, nagyrészt azért mentesítették a bajai olaszterek, mert szó szerint a fél osztályt megbuktatta. Rákosi a szegedi főrelt után - edzetten! - a bécsi diplomata-akadémiaira iratkozott be. Komolytanakodók, pedig rettegünk tőle s holdudvarától. Még a politikai viccekről is bőrtön járt. Mégis kihordták a házból a barátai körbe, mondván: ez egy kétféves vicc, ez egy ötévés vicc. Annyi járt érte. Gyermeket ellenállás volt. Hadd terjedjen az elégedetlenség. Az anyához úgy jutottunk, hogy az ítéleteket az értelmiségi arány a bőrtönben székelő szabályszerű leíró iro-

dában gépelték, illetve stencilizték. A terjesztésről - megbízható kollégáknak - a nagyon emberséges, okos Benty Nándi gondoskodott, maga a leíró iroda vezetője.

Harmadszor: én saját szemlényemben. Minden áldott reggel találkoztunk Rákosi és én, a vézna ifjasszony a Szilágyi Dezód tér déli oldalán, a Duna felé eső sarkon. Ő fekete luxusautóban, csipkefüggönyös ablak mögött - még nem létezett foncsorozott üveg -, csak a nagy feje körvonala látszottak. Úgy éreztem, és most is úgy gondolom, hogy félt tőlem.

Mit keres itt ez a nő mindig azonos időben és azonos helyen? Amíg látótávolságban voltam, a sofőr mellett ülő testőr le nem vette rólam a géppisztolya esővét. Egészén hátrafordult, mikor a kocsai kilyanarodott a Duna-partra. Láttam magamat az aknatépte, háziilag zöldre festett rolettavászon szilányban és az ugyancsak háziilag festett damasztzalvétákból varrott blúzomban - még az is elfordult, hogy a hirtelen lezúdul esőben levettetem egyetlen szándílómat, s meztelenül áldogáltam a járdra szélén - láttam magamat, mint gyilkos ellenforradalmárt, és bevilom, feletőbb mulattantott a dolog.

A szarnok az Országháza ment, én meg a Markóba. Mindketten a bécsiak emberek megbízható pontosságával. Engem a munkamódon kívül a muszáj is hajtott. Apámnak még sikerült beprotesztálnia a gazdasági hivatalba, ahol is úgyszólván kivétel nélkül deklarációs elemek szolgáltak, néhány irni-olvasni tudó káder tette szalonképessé a gárdát.

Persze a káderek helyett is nekünk kellett dolgozni, hívő kommunista káder csakúgy, mint szemét besúgó, deklarációs "óriember". Az igazságügyi Gazdasági Hivatal az életismeret s a személyiség-megőrzés kiváló iskolájának bizonyult.

Egyszer volt, hogy késő téli délutánon végeztem a penzumommal. Létezett valami nőszövetségünk, s a tettekre iszasszony-

ságok ugyanolyan szépnek és ápoltnak akarták látni az elvárnások, amelynek a valamikori kisasszonyok lehetnek.

Telhet fodrászműhely rendeztek be egy jobb sorsra érdemes tanácskozó-helyiségben. Néhány lépés vezetett fel a földszinti folyosóról a fodrászdába. A műhelyt a bejárattól szemérmesen tejöveg fal választotta el, meg ne lássák valahogy férfiszemek az elvárnások bédögcsaverőit a fejükön... Bizony a szépítkezést intim szféraként tisztelték. Harsogott a marxista propaganda, például: Asszonyunk szólni kötelesség, leányunk díszeség.

Az istennad nép oda se figyelte. Az a tehetős-paraszt, angalföldi-szakmunkás morál kezdett szűsven terjedni, ami sokkal puritánabb volt a kiátkozott "polgári esőkevény"-nél.

Utolsó megemlékezés Rózsikánál. Ő még maradt, számolt, rámoit. Én lebotorkáltam a néhány lépcsőn, kiléptem a folyosóra. Őres, kihalt, sötét volt. Takarékoságból csak a sarokban pillogott egy hatvans égg. A bőrtönnyel együtt a berácsosított ablakokon át szűrődött be még valami kevéske fény. Elindultam a porta felé. Ekkor megéreztem, hogy nem vagyok egyedül.

Szemem lassan megszokta a homályt. Talán fél méterre tőlem egy alak lapult a falhoz. Egyénis mellett álltunk. Egyikünk se mert elindulni, s a másikat a háta mögött tudni.

Nem tellett el végtelennek tűnő idő, mint a mesében, az árnyék döntött, és lépett.

Plim... plim... plim...

A finom asztalra csörrén úgy, egyik vége a jobb csuklón, másik vége a bal bokaén lévő bilincshoz van forrasztva. Csak kis lépteket enged. Plim... plim... plim...

Hadd menjen, megálltam. Megállt és is. Ez a pillanat volt hosszú, az a pillanat pillanat, amíg elhatároztam, hogy felazok a szőkekevénynek.

Hallottam az Andrásy út 60. rémtörténetét. Láttam a vnrácsos lezárt emeleti folyosót, melyet - iratlan törvény szerint - nekünk "közteremnyes dolgozóknak" is el kellett kerülni, itt nem léphetett be más, mint a Titkos Ügyek ítélezői és áldozatai.

Honnan a csudából jött ez az én emberem?

Haladtunk szép lassan egymás mellett. Kiértünk a Markó utcának szét túl-méretezett portájára. Szénhiány volt, az egész állt éretek fűthető kis fakucskót omláltak. Plim... plim... plim...

A fabódé ablaknyílásán széles fényvask világlított ki egészen a kapuig. Most hogyan legyen?

Előresiettem pár lépcsőre. A fogoly nem esett pánikba, mintha megbeszéltek volna, utánamsántikált.

- Jó estét, Józsi bácsi - dugtam be a fejemet az ablaknyílásba - nem unja el itt magát? Meddig tart a szolgálat?

- Mánja pedlén, his elvársz még minek dögörök napestig? Megvárja az az iroda, nem fut el hótáp reggélire.

Még néhány felesleges, barátságos szó. Csak bajt ne okozzak az öregnek...

A bilincs finom pengése elhaladt a hátam mögött. A szívem levándorolt a gyomromba, s ott dörmöbölt.

- Jojcaikat, Józsi bácsi. Viszontlátásra. Erősen remélem - gondoltam - itt leszünk ezután is mind a ketten.

A kapun túl az üres, kivilágítatlan, szerezett, ágyongyötrött város.

Óvatosan nézdegeltem jobbra-balra. Sehol egy élő lélek. Csendes motorral auto halad a Homvéd utca felé.

Hideg szél fúj a Kossuth-hídon. Sietem az anyémnek, öreg apámnak és kicsi finnak vacsorát készíteni. Szinte lebegtem a boldogságtól, hogy megmentettem valakit.

Csak éjjel a konyhán, míg a másnap ebédet főztem férfiamnak, szállt rám a kétség. Hogyan lehet a múlt azad, vaszkos lánc közül menekülni? Talán nem is fogoly volt a védencem? Talán besurranó tolvaj, a kulcsal zörögtek?

Ugyan. A bűnözők eszes fiokok. Nem pazarolják energiáikat a kolduzas-gény igazságügy irodáira. Hát akkor?

Mánap - mint bűnös a tett színhelyére - leosontam a fölcsintai folyóóra, ahol semmi keresnivalóm nem volt.

A börtönudvar feléli falon, a kapudőlé felett friss vakolás látszott, egy szabálytalan és oda nem illő nyílás benkölése, akkora nyílás, amelyen éppen kifér egy ember.

Külley Lea

CLUB DOCTORES

Talán néhányan már hallottak Baján és környékén a Club Doctores nevű, orvosokat tömörítő társaságról, mely reméljük, hamarosan csak röviden "Orvosklub"-ként fog szerepelni a bajnai köztudatban.

Célunk nagyon hétköznapi. Az orvosok nagy részének sem ideje, sem lehetősége, hogy kollégáival magánemberként találkozzon, hivatali óráikon túl azt sem tudjuk egymásról, hogy ki merre lakik, van-e családja, mi a kedvtelése.

Ezen kívánunk egy kicsit változtatni azaz, hogy létrehozzunk egy olyan társaságot, mely lehetőséget teremt a kulturált szórakozás, a továbbképzések, de mindenelelőtt a személyes találkozások megszervezésére.

Elképzelésünk találkozott a bajnai Orvoskamara elétküzéseivel, így az együttműködés máris kialakulóban. Az Orvostovábbképző Egyletem dr. Riesz Tamás tanszékezet és dr. Morva László Oktatási Decentrum vezető személyisége máris támogatásról biztosította a társaságot, és megkezdődtek a tárgyalások egy újfajta to-

vábbképzési módszer bevezetéséről a Háziorvosi Intézet igazgatójával, dr. Fodor Miklóssal is.

Szeptemberben kezdtük meg működésünket a Rókus utca 12-ben. Megnyitónkat megtisztelte Széll Péter polgármester úr is, és jelen volt a hasonló keretek közt működő Pécs-Baranyai Orvosklub küldöttsége is dr. Bányai Elek elnök vezetésével.

A nyitás óta egy magas művészi értékű kiállítás tekinthettek meg a látogatók, ahol dr. Vajtai István képeiben és dr. Weiner József írásgyűjteményében gyönyörködhetnek. Örülünk, hogy az egyelőre nagyon alacsony komfortfokozatú és néha kissé hűvös klubunkba is érdeemesek tartották eljönni a kollégák, a kiállítást látva senki sem távozott oszloddottan.

Reméljük, lassan túl leszünk a kezdeti anyagi nehezégeken is, és fokozatosan kényelmessé és otthonossá tudjuk tenni a fogadószobákat.

Lezajlott egy háziorvosok számára rendezett menedzsertanfolyam, melyet a Pécsi Orvostudományi Egyletem szervezésében bonyolítottunk le.

Hasznos és pontos tájékoztatót adott a Szegedi Akadémiai Bizottság és a SZOTE Baráti Kör működésséről dr. Morva László tanár úr. Természetesen most is, mint annyiszor már, a háziorvosi szakkörökön készültük leendősei tartották vissza az éppen szakkörök tartására készült kollégát.

Nagy sikerrel zajlott le Huszár Pál kollégánk orgonahangversenye a Zsinagógában.

December 4-ére karácsonyi vásárt szerveztünk, hogy állandó időhiányban szenvedő kollégáink számára megkönnyítsük az ajándékozást. A Gombóc Artúr csemegéin, a Símegi Borház különlegességein át az eredeti Szász Endre képekig sokféle árucikk közül válogathattak az ide látogatók.

Jelenleg tizenéves gyerekeink társas-tanfolyama és a British Council irányításával beindított kezdő és haladó angol tanfolyam: zajlik a klubban.

De mindenelelőtt és legfőképpen annak örülünk, hogy ha lassan-lassan is, de kezd kialakulni olyan emberi, baráti kapcsolat a sokszor évtizedek óta egy munkahelyen vagy éppen a kórházban és a körzeteiben dolgozó kollégák közt, melyet elengedhetetlennek tartunk az egy szakmát művelők jó közérzete, de jó munkakapcsolata kialakításának érdekében is.

Máris olyan ismeretlen, jó tulajdonságokkal ismerkedhettünk meg kollégáink részéről, melyek a munka során továbbra is rejte maradtak volna. Még valamit eljuttatunk: Szilveszterkor zenés összejövetelt tartunk a klubban, melyet tánciskolás gyerekeink bemutató táncra nyit meg. Janusztól szeretnénk a Nyugat-Európában és a Semmelweis Orvostudományi Egyletem tantervében már jól ismert probléma alapú tanítást kipróbálni a klubban, ezzel is elősegítve az aktív, közös gondolkodásra készítő tanulást, de mindenelelőtt a kórházi és háziorvos kollégák együttműködésének még szorosabbá tételét.

Február végén orvosát szervezünk, melynek segítségével fogunk kérni a Kamarától, a városi ÁNTSZ-től és a Kórház vezetéstől. Újdonság lesz, hogy rég elfelejtett szokásként - itt szeretnénk bemutatni az (orvos) társadalomnak elálduló gyerekeinket.

Tavasszal nemzetközi konferenciát szervezünk a Háziorvosi Intézetét közösen a minőségbiztosításról és ezzel kapcsolatban a szakmai útmutatók kialakításáról.

Nyár elejére két jelentős programot tervezünk: Szeretnénk színiannal utaz

szervezni egy külföldi gyógyszergyár meglátogatására, és június elején tartanánk a Falusi Körzeti Orvosok Szövetségével közösen egy országos összejövetelt, ahol érdekvédelmi fórumot nyitnánk az orvosok társadalmi és szakmán belüli helyzetéről.

Reméljük, az Orvosklub tud olyan lehetőséget biztosítani tagjainak, mely értéké teszi számunkra a társasághoz tartozást. és bízunk abban is, hogy Baja város büszkén mondhatja majd nemsokára, hogy ez a város ad otthont a Bácskai Orvoskür klubjának.

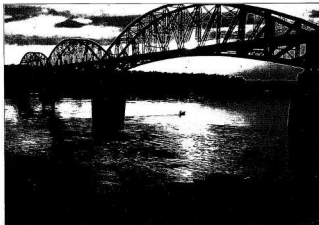
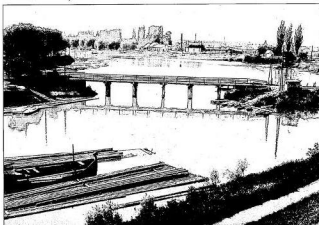
dr. Simek Ágnes
a Club Doctores elnöke

Apám is amatőr fotós volt id. GÖRBE FERENC 1908-1986

Édesapám Bajaszentistvánon született, 1926-ban kezdett fotografálni. Nagybátyjától, Szász Károlytól (aki hivatalos fényképező volt) ajándékba kapott egy fadóbozós, lemezes, műtermi fényképezőgépet. A gép olyan nagy volt, hogy mikor fotografálni mentem, a feladathoz segítőtársak is kellett. Így ügyeskedett mellette testvérem, Görbe Gyula is, aki a jó példát követve szintén megszállott fotós lett. Mesélték, hogy mindig nagy csődület támadt körülöttük, mikor a szabadban a gépet állványra állították, és a fekete kendő alá bújtak, megszólintak "most repül a kismadár", s a masina kattannva exponált.

Hamarosan korszerűbb Voigtlander fényképezőgépre cserélte ki a régit, és egymás után születtek a hangulatos képek. Kezencé témáit a vízi életből merítette, a hidakról újszerű nézőpontból készítette felvételeit. A takarékpénztári kollégáival és barátjaival közös kirándulásokat és kerékpártúrát-

Folyt. a léc. old.

"KRENSZ" azóta 1934-től
Fotó: G. Görbe Ferenc

kat szerveztek, és ezek eseményeit is fényképeken örökítette meg.

Az emberkelhez való viszonyát mindig a szeretet, a megértés és a segítségnyújtás jellemezte. Hol faldoklókat mentett ki a vízből, hol a szegény, fűt gyűjtő gyerekek nyomott pénzét a kls marékjába, mert megsajnálta, lefényképezte. A kép önmagáért beszélt.

MEZŐBANK

Baja, Tóth Kálmán tér 7.

Egyéb szolgáltatásaink:

- American Express Dollár kártya
- Mezőbank-Glória Nyugdíjpénztár

Kollégáink készséggel állnak rendelkezésükre:

MEZŐBANK RT.

Bajai Területi Igazgatóság:
 II-6500 Baja, Tóth K. tér 7. Tel.: 79/326-622, 325-239, 323-161
 Kálcsai Fiók:
 II-6300 Kálcsa, Szent L. útja 2-4. Tel.: 78/460-072
 Kossuthi Fiók:
 II-6000 Kánét., Battyány u. 10. Tel.: 76/322-956, 481-770

Az 1930-as évek közepén Békei Sándor fotósüzlete kirakatkában mutatta be a bajai amatőrök legjobb képeit, és ezek között gyakran szerepeltek apám fotói is. Ezeket a nagytársaokat Békeiek ajándékba adták a szerzőknek.

Előben az időben több műkedvelő fotós összehozta, hogy versenyezzenek, ki készít szebb felvételeit. Pártatlan zsűrit választottak, és a döntést rájuk bízták. Így egyszer apám képét jelölték az első helyre. Díjazás érte ugyan nem járt, de hogy a kép tetszést aratott, felért minden jutalommal. A díjazott kép a "Dunahírd naplementésben" című volt.

A jellegzetes bajai virosrészeseket és a benne szerző eseményeket is gyakran lefényképezte. Ezek közül a legérdekesebbek az 1930-as években készült fotók. Édesapám fotós tevékenysége nem maradt folytatás nélkül. Rám is nagy hatást gyakorolt, így volt kitűző örököljem a szépérvéket és a fotó szeretetét.

Ezzel a gondolatokkal ajánlom városunkat közösen szerető, műértő figyelemükbe megismételhetetlen képeit.

Görbe Ferenc

MEZŐBANK Rt.

Alt nyugdíjmentes ellátás a zoklaton végzőknek!

SZOLGÁLTATÁSAINK

Vállalkozók részére:

- pénzforgalmi számlavezetés
- electronic banking
- devizaszámla-vezetés
- hitelügyletek

lakosság részére:

- Banki papírok forgalmazás
- Befektetési tanácsadás
- Magánbankszámla-vezetés

BAJAI HONPOLGÁR

Ügyleti Óra és Személyi Iroda
102. sz. Bajai H. Polgár Lap

Független Város- és Környezetvédő Lap
Megjelenik minden hónap első napján

Felülsz szerkesztő:
GYULA VÁRI JÓZSEF

A szerkesztőbizottság elnöke:
Bánai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai:
Bálint László, Dr. Dániel József, Jász Antal,
Kálcsa Béla, Dr. László Ferenc, Sürosz József,
Dr. Solyom Ede, Schmidt Antal,
Dr. Vajtai István

Kindja a Bajai Honpolgár Alapítvány

Postacím: 6300 Baja, Olvasói Irtre u. 14.

Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Kereskedelmi Bank Rt. Bajai Filéje

11732133
Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:

BAJAPRESS Kft.
Baja, Petőfi S. u. 4. Tel.: 79/322-241

LAPALAPÍTÓ: CUVAROSI LÁR

KÉZIRATOT, PÉNYKÉPET NEM ÖRZÖNK
MÉG ÉS NEM KÜLDÖNK VISSZA.